

**BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'DE KUR'AN
BELAGATINA DAİR KAVRAMLAR**

Ömer KURT

**Yüksek Lisans Tezi
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Prof. Dr. İbrahim YILMAZ
2015
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Ömer KURT

**BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'DE KUR'AN BELAGATINA DAİR
KAVRAMLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. İbrahim YILMAZ**

ERZURUM-2015

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

27/04/2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Bediüzzaman Said Nursi'de Kur'an Belagatına Dair Kavramlar" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
 Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
 Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

27/04/2015

Ömer KURT

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. İbrahim YILMAZ danışmanlığında, Ömer KURT tarafından hazırlanan bu çalışma 27 / 04 / 2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

İmza:

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Halil İbrahim TANÇ

İmza:

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Seyfullah KORKMAZ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
ÖNSÖZ.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSI'NİN BELİĞ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. BEDİÜZZAMAN'IN BELİĞ YÖNÜ	5
1.2. BEDİÜZZAMAN'IN ESERLERİ	7
1.2.1. Risale-i Nur'un Telifinden Önceki Eserler	8
1.2.2. Risale-i Nur Adı Altındaki Eserler	11

İKİNCİ BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSI'DE KUR'AN BELAGATI'NA DAİR

KAVRAMLAR

2.1.CAMİİYET (الجامعية).....	15
2.1.1. Lafzındaki Camiiyet	15
2.1.2. Manasındaki Camiiyet-i Harika	16
2.1.3. İlmindeki Camiiyet-i Harika	16
2.1.4. Mebahisindeki Camiiyet-i Harika	17
2.1.5. Üslub ve İcazındaki Camiiyet-i Harika	17
2.1.5.1. Birinci Işık	18
2.1.5.2. İkinci Işık	18
2.1.5.3. Üçüncü Işık	18
2.1.5.4. Dördüncü Işık	19
2.1.5.5. Beşinci Işık	22
2.2. TEKRAR (التكرار).....	30
2.3. TENEZZÜLAT (التنزيلات)	34
2.4. FESAHAHAT (فصاحت)	37

2.5. SELASET (سلاست)	41
2.6. VÜS'AT (وسعة)	44
2.7. BERAAT (براعت)	46
2.6.1. Tergib ve Terhib	46
2.6.2. Medh ve Zemm	47
2.6.3. İsbat ve İrşad	47
2.6.4. İfh'am ve İfham (إفحام و إفهام)	48
2.8. BEDAAT (بداعت)	49
2.9. CEZALET (جزالت)	49
2.10. ŞEBABET (شبابت)	51
2.11. MÜTEKELLİM (متكلم)	55
2.12. MUHATAP (مخاطب)	57
2.13. MAKAM (مقام)	58
2.14. İBHAM (ابهام)	58
SONUÇ	61
KAYNAKÇA	62
ÖZGEÇMİŞ	65

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'DE KUR'AN BELAGATINA DAİR
KAVRAMLAR

Ömer KURT

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

2015, 65 Sayfa

Juri: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ
Doç. Dr. Halil İbrahim TANÇ
Doç. Dr. Seyfullah KORKMAZ

Bediüzzaman Said Nursî hayatını *Kur'an*'a hizmet yolunda harcamış bir şahsiyettir. Ömrü boyunca *Kur'an*'ın doğru anlaşılması ve hakikatlarının yaşanması için çalışmış, bu uğurda her türlü sıkıntı ve meşakkate razı olmuştur. Onun yazdığı eserler *Kur'an*'ın bir çeşit tefsiri niteliğindedir. *Kur'an*'ın mucizelik yönlerinden en parlakının belagat olduğunu göstermiştir. O, *Kur'an*'ın işaretiyle ahir zamanda bütün insanlığın ilim ve fenne yöneleceğini, ilim ve fennin de en parlak olan belagat ve cezaletin, insanlar arasında çok rağbet göreceğini söylemiştir. Belagat, hitap ettiği kimselere göre uygun ve tam yerinde düzgün ve hakikatlı söz söyleme sanatıdır.

Bediüzzaman Said Nursi, hayatı, yüksek gayeleri, manevî şahsiyeti, düşünceleri fedakarlıkları ve telif ettiği Nur Risâleleri ile insanlığa her zaman güzel bir örnek olmuştur. İşte böyle bir zatın eserlerinin incelenmesi ile meydana gelen bu tezimizde Bediüzzaman Said Nursi'nin *Kur'an*'ın belagatı ile alakadar kullandığı kavramların tesbit edilmesi ve bu kavramların izah edilmesi ve misallerle açıklanmasına çalıştık. Bunlarla beraber Said Nursi'nin belâğ kişiliği ve eserlerini tanıtmayı, tezimizin amacına ulaşması yönünden gerekli gördük.

Anahtar Kelimeler: Bediüzzaman, Kur'an, belagat, camiiyet

ABSTRACT

MASTER THESIS

**CONCEPTS RELATING TO THE RHETORIC OF KORAN IN
BEDIÜZZAMAN SAİD NURSI**

Ömer KURT

Advisor: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

2015, Page: 65

Juri: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

Assoc. Prof. Dr. Halil İbrahim TANÇ

Assoc. Prof. Dr. Dr. Seyfullah KORKMAZ

Bediüzzaman Said Nursi is a man who spent his life in the way of employment for Quran. During his life, he worked in order to be understood the Quran correctly and lived the truths of Quran, and he consented for every trouble and fatigue for this purpose. The works which he wrote is a kind of commentary of Quran. He showed that eloquence is the most brilliant miraculous characteristic of Quran. All humankind will head towards science and technology and eloquence which is the most brilliant in science and technology will be popular among the people in the latest time, he said with the signs of Quran. Eloquence is a speech art which is suitable, correct, regular and soothfast according to the collocutors.

With his life, superior desire, spiritual identity, thoughts and published Nur collection, he was a good model for all humanbeings. In this thesis being outcome of analyzing his books, we have tried to detect the concepts related to his using on beliefs about quran and explain them with the examples. We consider introduction of his books and their unique identity as necessary in behalf of that thesis reach our main target.

Key Words: Bediüzzaman-Koran-rhetoric- community

KISALTMALAR DİZİNİ

Ans.	: Ansiklopedi.
A.S.M.	: Aleyhissalatü Vesselam.
A.S.	: Aleyhisselam.
H.z.	: Hazreti.
h.	: Hicri.
K.S.	: Kuddise Sırruhu.
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı.
Neşr.	: Neşriyat.
ö.	: Ölümü.
nşr.	: Neşreden.
R.A.	: Radıyallahu Anha (Allah Razı Olsun).
Sy.	: Sayı.
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
ts.	: Tarihsiz.

ÖNSÖZ

Bediüzzaman Said Nursî, görüşleri, eserleri ve yaptıklarıyla büyük etki uyandırmış, yakın dönemde ülkemizde yetişen ve birçok kimsenin İslam dini içerisinde yetişmesine vesile olan önemli mütefekkirlerden biridir. O, Osmanlının son döneminde İslami kültürün içerisinde yetişmiş, “*Dar-ül-Hikmeti-l’İslamiye*” gibi üst düzey dini kurumlarda görev almış, ilim ve zekâ seviyesiyle alimlerin üstünde görünmüş ve alimler tarafından takdire mazhar olmuş bir şahsiyettir. Zekâ, hafıza ve muhakeme gücüne ilave olarak aldığı kısacık bir tahsilin neticesi olarak henüz genç yaşlardan itibaren çeşitli eserler telif etmiştir.

Bediüzzaman ve eserleri konusunda son zamanlarda çok sayıda bilimsel araştırma yapılmasına rağmen eserlerinde çokça üzerinde durduğu *Kur’an*’ın belagatı ile ilgili düşüncelerine ve bu konuda kullandığı kavramlara dair bir çalışmanın olmayışı bizi, bu konuyu incelemeye sevk etti. Ayrıca Bediüzzaman Said Nursi, *Kur’an*’ın sönmez ve söndürülmez manevî bir güneş hükmünde olduğunu, dünyaya isbat etmeyi hayatının gayesi bilmiştir. *Kur’an*’ın belagatı yönünde araştırma yapmak için böyle yüksek bir gayeyi taşıyan bir zatın eserleri üzerinde çalışmayı uygun gördük.

Çalışmamızda evvela, giriş bölümünde belagat terimi ile ilgili bazı bilgilere ve Bediüzzaman Said Nursi’nin, belagatın sınırlarına dair bir kısım ifadelerine yer verdik. Birinci bölümde Bediüzzaman’ın belîğ yönünden ve eserlerinden bahsettik. Zira *Kur’an*’ın belagatını anlatan bir kimsenin belîğ kişiliğini bilmek ve eserlerini tanımak önem arz etmektedir. Tezimizin ikinci bölümünde Bediüzzaman Said Nursi’nin *Kur’an* belagatının mucize olduğunu ispat etmek için kullandığı bazı kavramlardan bahsetmeye çalıştık. Bizim bu çalışmamız Bediüzzaman’ın kullandığı kavramları ve onun belîğ yönünü layıkıyla tarif etmekten uzaktır. Malumdur ki bir tavuk kendi uçuşu ile şahinin veya kartalın uçuşunu tam tarif etmekten acizdir. Oysa biz uçmak noktasında tavuk kadar da olamıyoruz.

Bu tez çalışmamda fikirlerinden devamlı istifade ettiğim başta danışman hocam Prof. Dr. İbrahim Yılmaz’a ve bütün bölüm hocalarıma, maddi ve manevi destekleri ile yanımda olan başta Servet Elhan olmak üzere bütün arkadaşlarıma şükranlarımı sunuyorum.

GİRİŞ

Belâgat, بَلَاغَة - بَلَاغًا - بَلَّغَ kelimesinden çıkan mastar bir kelimedir. غلاب، “arzu edilene ulaşmaya vesile olan şey; bir yere, bir maksada, bir zamana, bir seviyeye ulaşmak; yeterlik; ulaştırmak anlamına gelen تَبْلِيغ kelimesinin eş anlamlısı”, البلاغة ise fesahat anlamındadır.¹ Belâgat, terim olarak açık ve makama uygun söz söylemeyi konu alan bir ilim dalıdır. Bediüzzaman Said Nursi belagatın hakikatını şöyle tarif eder: “(Kur’an) hakikat-ı belâgat olan mutabık-ı mukteza-yı hale mutabakat ediyor.”²

Belagat³, sözün anlaşılır olması, garip veya dile ağır gelen kelimeler bulundurmaması ve cümle içerisindeki sözcüklerin düzenli olmasıdır. Bir kelamdaki belagat, makama uygun olacak şekilde, lafız veya anlamda bir kapalılık ve karışıklık kalmaması için belâgat elemanlarının yerinde ve yeterince kullanılması ile mümkün olur. Çünkü kelamın kıymeti ve güzelliği makama uygun olmasıyla ziyadeleşeceği gibi, aksi durumda azalacaktır.⁴

Belagat ilmi, Meâni, Beyan ve Bedî’ bölümlerinden oluşur. Meâni, muhatabın bilgi seviyesine ve durumuna en uygun olan ifadelerle ona hitap edilmesidir. Meramın anlatılması için mukteza-yı hâle riayet edilmesidir.⁵

Beyan, bir manayı değişik söz ve yöntemlerle anlatmayı ders veren belirli esasları ve kuralları olan belagatın alt birimidir.⁶ Bedî‘ kişiye ve mekana uygun sözlerin lafız yönünden kusursuz, mana bakımından akla uygun ve ahenkli olmasının kurallarını inceleyen ilimdir.⁷ Arapçanın üst noktası olan belâgatın bir dilbilim alanı olarak şekillenmesi lügat ve nahiv gibi dilbilimlerinden çok daha sonra olmuştur.⁸ İlk defa Sibeveyhi’nin (ö. 796) Arapça ile alakadar her konuya yer veren el-Kitâb’ında, belâgat konularına da değinilmiştir. Daha sonra ehemmiyeti gittikçe artmıştır.

¹ er- Râğıb el-İsfahânî, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an* (nşr. Safvan Adnan Davudî), ed-Dâru’ş-Şâmiyye, Beyrut 1992, 144.

² Bediüzzaman Said Nursi, *Lem’alar*, (5.Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2006, 191; Bediüzzaman Said Nursi, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi*, (5.Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2006, 160.

³ Hulûsi Kılıç, “Belâgat”, *TDVİA*, İstanbul 1992, V, 380.

⁴ Sa’du’d-Din Mes’ud b. Ömer et-Taftazânî, *el-Mutavvel, -Şerhu Telhisi Miiftahi'l-Ulûm-* (2. Baskı) (nşr. ‘Abdulhamid Hindavî), Dâru’l-Kütübi’l-İlmiye, Beyrut 2007, 15.

⁵ Nusrettin Bolelli, *Belagat Beyan-Me’ani-Bedi’ İlimleri Arap Edebiyatı*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2012, 9.

⁶ Ali el-Carim ve Mustafa Emin, *el-Belâgatü’l-Vâzıha ve Delilu’l-Belâgati’l-Vâzıha*, Dâru’l-Fikr, Beyrut ts.

⁷ Bolelli, 405.

⁸ el-Cârim- Emin, 115.

Şimdi de *Kur'an*'ın belagat ile alakadar yaptığı işarete bakalım. Öncelikle *Kur'an*'ın işaret ettiği medeniyet harikalarından bahsederek başlayalım.

Bediüzzaman Said Nursi, *Kur'an*'ın Peygamberlerin mucizelerinden bahsetmesi ile, insanların sanat ve fen noktasındaki ilerlemelerinin neticesinde vücuda gelen medeniyet harikalarına işaret ettiğini söylemiştir.⁹ Mesala:

Havada kısa sürede bir yere gitmeye vesile olan araçlara işaret eden, Süleyman (A.S.)'ın bir mucizesi, havada uçmak suretiyle iki aylık bir mesafeyi bir günde gittiğini ifade eden şu ayettir.¹⁰

وَلَسَلَّمْنَا الرِّيحَ غُدُوها شَهْرٌ وَرَواحُها شَهْرٌ

“Rüzgarı da Süleyman'a boyun eğdirdik ki, sabahtan bir aylık, öğleden sonra da bir aylık yol giderdi.”¹¹

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا

“ ‘ Vur asanı taş’a’ buyurduk. Asasını vurduğu yerden on iki pınar fışkırtıverdi.”¹²

Bu ayetin de Hz. Musa(A.S.)'ın mucizesi olan; asası ile taşlardan su çıkarmasının, zeminin altında Rahmet hazinesi gibi, gizli olan suların basit aletlerle çıkartılabileceğine işaret ettiğini ders vermiştir.

Bu Peygamberlerden başka; Hz. İsa (A.S.)'ın ölüleri diriltmesi ile en derin hastalıkların da şifasının olabileceğine, Hz. Davud(A.S.)'ın demiri eritmesi ile insanları sanat cihetinden ileri götüren ve maddi güç noktasında önem arz eden madenlerin çıkartılıp işlenmesine, Hz. İbrahim (A.S.)'ın Nemrut tarafından ateşe atıldığında, ateşin onu yakmadığı gibi elbisesini de yakmaması mucizesi ile ateşe dayanıklı kıyafetlerin bulunacağına işaretler ettiğini söylemiştir. Yine bunların haricinde birkaç medeniyet harikasına daha işaret etmekle beraber, Hz. Adem(A.S.)'a “Talim-i Esmâ” mucizesi ile insanların ilim ve fen ile ilerleyerek ulaşacakları son noktanın Cenab-ı Hakkın isimleri olduğuna işaret ettiği gibi Hz. Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın en büyük mucizesi olan *Kur'an-ı Hakîm*'in mucizelik yönlerinin en parlaklarından olan hak ve hakikata dair

⁹ Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler*, (5.Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2006, 252.

¹⁰ Nursi, *Sözler*, 254.

¹¹ Sebe: 34/12.

¹² Bakara: 2/60.

ifadesindeki cezalet, beyanlarındaki belâgat, manalarındaki câmiyyet, üslûblarındaki ulviyet ve tatlılığını ifade eden

قُلْ لِّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

“De ki: And olsun, eğer bu Kur’an’ın benzerini getirmek için insanlar ve cinler bir araya toplanıp da hepsi birbirine yardımcı olsalar, yine de onun benzerini getiremezler.”¹³ ayeti gibi kuvvetli ve açık çok ayetlerin insanların ve cinlerin nazarlarını Kur’an’ın en parlak mucizelik yönü olan belagatına çevirdiğini ve şöyle işaret ettiğini söyler: “Elbette nev’i beşer, âhir vakitte ulûm ve fûnuna dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise, ilmin eline geçecektir.” Hem o Kur’an-ı Mu’ciz-ül Beyan, cezalet ve belâgat-ı Kur’aniyeyi mükerreren ileri sürdüğünden remzen anlattırıyor ki: “Ulûm ve fûnunun en parlağı olan belâgat ve cezalet, bütün enva’ıyla âhîrzamanda en mergub bir suret alacaktır. Hattâ insanlar, kendi fikirlerini birbirlerine kabul ettirmek ve hükümlerini birbirine icra ettirmek için, en keskin silâhını cezalet-i beyandan ve en mukavemet-sûz kuvvetini belâgat-ı edadan alacaktır.”¹⁴ İşte Said Nursi bu şekilde bir işaret çıkarması ile Kur’an’ın belagatını anlamaktaki derecesini göstermiştir.

Bediüzzaman Said Nursi’nin hayatının gayesi olarak gördüğü şeylerden en önemlisi Kur’an’ın doğru anlaşılması ve yaşanmasıdır. Kur’an’ın doğru anlaşılması için Kur’an’a Arap belagatının penceresinden bakmak gerektiğini şu cümle ile ifade etmiştir: “Âyâtın delail-i i’cazının miiftahı ve esrar-ı belâgatın keşşafı, yalnız belâgat-ı Arabiyenin madenindedir. Yoksa felsefe-i Yunaniyenin destgâhından değildir.”¹⁵ İşte eğer belagatın sırları bilinmezse Kur’an’ın mucizeliğine dair delilleri açacak anahtarlara ulaşamayacaktır.

Arap saltanatının cazibesi ile acemlerin (Arap olmayan milletlerin) Araplar’la karışık halde yaşamaya başlaması Kur’an’ın belagatının madeni diye tarif edilen “Kelâm-ı Mudarî¹⁶’nin melekesi”nin düzenini bozmuştur. İşte Araplarla başka milletlerin birbirlerine karışmaları neticesinde belagatın zamanla, manadan lafza yöneldiğini Bediüzzaman şöyle söylemiştir: “Acemlerin ve acemîlerin belâgat-ı

¹³ İsrâ: 17/88.

¹⁴ Nursi, *Sözler*, 264.

¹⁵ Bediüzzaman Said Nursi, *Muhakemat*, (5.Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2006, 84.

¹⁶ Mudar Kabilesi’nin konuştuğu Arapça’nın bir lehçesidir., Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Mudar”, *TDVİA.*, İstanbul 2005, XXX, 358.

Arabiyyenin san'atına girdiklerinden fikrin mecra-yı tabiîsi olan nazm-ı maânîden, zevk-i belâgatı nazm-ı lafza çevirmişlerdir .” Bu durumun neticesi olarak Arap milletinden olmayan kimseler Arap belagatında yüksek edebiyatçılar sırasına geçmek istemişlerdir. Halbuki bir milletin mizacı o milletin duygularının esası olduğu gibi, kullandığı dil de hislerinin aynasıdır. Milletlerin tabiatları farklı olduğu gibi dillerindeki belagat kabiliyeti de başkadır. Hususan “*Lisan-ı Nahvi*”¹⁷ olan Arap dilinin belagat kabiliyeti, bu meselenin uzmanlarınca malumdur. Yani belagata istidadı zayıf olan milletler manadan ziyade lafza önem verdiklerinden “*lafz, manaya hizmet etmek*” hükmü tersine dönüp mana lafza hizmet eder bir duruma gelmiştir. İşte Said Nursi belagatın sırlarından birisini bu şekilde tarif etmiştir.¹⁸

Bütün bunların yanı sıra *Kur’ân*’ın belâgatı insanların yetişemeyeceği bir seviyededir. Bunun tafsilli olarak anlaşılması için “*İşarat-ül İ’caz*” tefsiri ve benzeri eserlerin ve “*Yirmibeşinci Söz*” olan “*Mu’cizat-ı Kur’aniye*” risalesinin zeyilleriyle beraber mütalaa edilmesi fakat icmalî bir bilgiye ulaşmak isteyenler de “*Abdülkahir-i Cürcanî*”¹⁹, “*Zemahşeri*”²⁰, “*Sekkakî*”²¹, “*Cahız*”²² gibi belagat dâhilerinin beyanlarından yeterli derecede bilgi alabileceklerdir.²³

Bir fende veya bir sanatta tartışmaya sebep olmuş bir mesele için o fennin ve o sanatın dışındaki kimseler çok büyük ve âlim ve sanatkar da olsalar, sözleri o mesele de geçmez, verdikleri hükümler delil olmaz. Meselâ; büyük bir mühendisin, bir hastalığı teşhis ve tedavi etmek noktasında bir küçük doktor kadar hükmü geçmeyecektir.²⁴ Bizim *Kur’an* belagatı ile alakadar bu meselemizde, yukarıda geçen belagat fenninde uzman olan kimselerin verdikleri hükümlere, başkalarının itiraz etmesi bir kıymet ifade etmez. Hatta o itiraz edenler başka fenlerde uzman olsalar bile!²⁵

¹⁷ Bediüzzaman Said Nursi, *Asa-yı Musa*, (6. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2010, 71.

¹⁸ Nursi, *Muhakemat*, 87.

¹⁹ Nasrullah Hacımüftüoğlu, “Abdülkâhir Cürcanî”, *TDVİA.*, İstanbul 1988, I, 247.

²⁰ Nuri Yüce, “Zemahşeri”, *MEB, İslam Ans.*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1986, XIII, 509.

²¹ İsmail Durmuş, “Sekkakî”, *TDVİA.*, İstanbul 2009, XXXVI, 332.

²² Ramazan Şeşen, “el-Cahız”, *TDVİA.*, İstanbul 1993, VII, 20.

²³ Bediüzzaman Said Nursi, *İşarat-ül İ’caz*, (1. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2003, 121.

²⁴ Bediüzzaman Said Nursi, *Şualar*, (3. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2004, 101; Nursi, *Muhakemat*, 18; Nursi, *Lem’alar*, 121.

²⁵ Nursi, *Şualar*, 102.

BİRİNCİ BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSI'NİN BELİĞ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. BEDİÜZZAMAN'IN BELİĞ YÖNÜ

Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki Bediüzzaman Said Nursi gibi bir dâhinin belîğ yönünü anlatmak için bir cilt eser de yazılrsa yine kafi gelmeyecektir. Biz ise burada onun belîğ yönüne sadece işaret etmeye çalışacağız.

Malumdur ki belagat üç kısma ayrılmaktadır: “*Beyan, Me’ani, Bedi.*”²⁶ İşte Said Nursi, belagat ilminin üst düzeylerinde olduğundandır ki daha on beş, on altı yaşlarında iken o zamanın alimleri tarafından²⁷ kendisine “*BEDİÜZZAMAN*” lakabı verilmiştir. Bu “*BEDİÜZZAMAN*” lakabını Said Nursi’ye, hocalarından olan Molla Fethullah’ın 1892 tarihinde verdiği dair bazı bilgiler de bulunmaktadır. Molla Fethullah’ın bütün kitaplardan sorduğu sorulara doğru cevap alması ve Said Nursi’nin Makamat-ı Haririyeden bir yaprağı bir defa okumakla hıfzetmesi üzerine bu lakabı vermiştir.²⁸ Daha sonradan Said Nursi, kendisini bu isme layık görmeyip, kendisinde emaneten durduğunu Risale-i Nur eserlerine iade ettiğini söylemiştir.²⁹

Hem Bediüzzaman ezberlediği doksan cilt kitaptan beş tanesi de belagat ilmine dairdir.³⁰ Bu eserler de şunlardır:

- * Siraceddin Sekkaki’nin(ö. 1228) Miftah’ul-Ulum’u
- * Kadı Celaleddin Kazvini’nin(ö. 1294) Telhis’ül Miftah’ı
- * Kadı Celaleddin Kazvini’nin(ö. 1294) El-izah isimli eseri
- * Abdulkahir Cürcani’nin(ö. 1079) Esrar’ül-Belağa’sı
- * İmam Ebulleys Semerkandi’nin(ö. 983) El-Feride (Mecaz Bahsi)

Bediüzzaman, hayatının hemen her safhasında etrafındaki insanlar tarafından ikna edici, belîğ ifadeleri ile tanınmıştır. Yine bunlardan birisi de Mısır Cami-ül-Ezher Üniversitesi reislerinden Şeyh Bahit(ö. 1935) Efendidir. Bu zat İstanbul’a bir seyahat

²⁶ Bolelli, 9.

²⁷ Bediüzzaman Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, (3. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2004, 53.

²⁸ Ahmet Akgündüz, *Bediüzzaman Said Nursi ve İlmi Şahsiyeti*, (1. Baskı), Osmanlı Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, 233.

²⁹ Nursi, *Şualar*, 414.

³⁰ Akgündüz, 284.

için geldiğinde Bedüzzaman Said Nursî'yi ilmen mağlup edemeyen İstanbul alimleri Şeyh Bahit Efendi'ye Bedüzzaman'ı ilzam etmesini teklif ederler. Bir gün Ayasofya Câmiinden namaz kılıp çıktıktan sonra çayhaneye oturulduğunda, bunu fırsat bilen Şeyh Bahit Efendi, yanında alimler de hazır iken Bedüzzaman'a şöyle söyler:

مَا نَقُولُ فِي حَقِّ الْأُورُوبَائِيَّةِ وَالْعُثْمَانِيَّةِ

Yani: "*Avrupa ve Osmanlılar hakkında ne diyorsunuz, fikriniz nedir?*" der.

Bedüzzaman bu soruya şu cevabı verir:

إِنَّ الْأُورُوبَا حَامِلَةٌ بِالْإِسْلَامِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا وَ إِنَّ الْعُثْمَانِيَّةَ حَامِلَةٌ بِالْأُورُوبَائِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا

Yani "*Avrupa, bir İslâm devletine hâmileler, günün birinde onu doğuracak. Osmanlılar da Avrupa ile hâmileler, o da onu doğuracak.*"

Bu cevabın karşısında Şeyh Bahit Efendi şöyle demiştir:

"*Bu gençle münazara edilmez, ben de aynı kanaattayım. Fakat bu kadar veciz ve beligane bir tarzda ifade etmek, ancak Bedüzzaman'a hastır.*"³¹

Büyük şâirimiz, edebiyatımızın medar-ı iftiharını merhum Mehmed Âkif Ersoy (ö. 1936), edebiyatçıların toplandığı bir mecliste "*Viktor Hügo'lar, Şekspirler, Dekartlar; edebiyatta ve felsefede, Bedüzzaman'ın bir talebesi olabilirler.*" demiştir.³²

1950'li yıllarda Batı Pakistan'da Sind Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı olan Seyyid Ali Ekber Şah, Bedüzzaman ile görüşmüş ve Pakistan'a döndüğünde Bedüzzaman'ın ilmi seviyesini gösteren ve etkisi altında kaldığını ifade eden şu cümleyi kullanmıştır: "*Ben iki adamın tesiri altında kaldım: Biri Mevlâna, diğeri de Said Nursî.*"³³

Bedüzzaman, Nisa Suresi'nin mirasta kadına bir, erkeğe iki hisse verilmesini söyleyen,

لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ

' *Erkeğe iki kız hissesi vardır.*'³⁴ ayetini tefsir etmesi Eskişehir Mahkemesinde yargılanma sebeplerinden birini teşkil etmiştir. Bedüzzaman da mahkemeye karşı

³¹ Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 54.

³² Nursi, *Sözler*, 764.

³³ Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 716.

³⁴ Nisa: 4/176.

mahkemeyi susturan şöyle beliğane bir cevap vermiştir. *"Ben de adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üçyüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsî ve hakikatlı bir düstur-u İlahîyi, üçyüzelli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden ve bin üçyüzelli sene zarfında geçmiş ecdadımızın itikadlarına iktidaen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-i zeminde adalet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir."*³⁵

Üniversite Nur Talebeleri Bediüzzaman'ın Risale-i Nur eserlerinin belagatına hayran olmuşlardır. En meşhur eserlerle bile kıyası mümkün olmayan ve başlı başına bir ayrıcalığı bulunan üslûbunda yüksek bir belâgat, fesahat ve selaset ve îcazın varlığını ifade etmişlerdir. Bedüzzaman'ın eserlerini Arap olan Müslümanların okuyup istifade etmek için ısrarla arzu etmeleriyle, Arapçaya tercüme edilmesi için büyük İslâm âlimlerine *"Asâ-yı Musa"* eseri götürüldüğü zaman, okumuşlar ve şöyle demişlerdir: *"Bedüzzaman'ın eserlerini ancak kendisi tercüme edebilir. Risale-i Nur'daki yüksek belâgatı ve misilsiz olan fesahat ve îcazı tercümede muhafaza etmekten ve onun ilmini ihata etmekten âciziz!"*³⁶

Muhakemat adlı eserine bakılacak olursa; orada bulunan on iki meseleden meydana gelen ikinci makale *"Unsuru'l- Belagat"* olup belagatın ruhu ile alakadar ince meselelerin anlatıldığı görülecektir.³⁷

1.2. BEDIÜZZAMAN'IN ESERLERİ

Bediüzzaman'ın eserleri denilince akla ilk olarak Risale-i Nur külliyatı gelmektedir. Risale-i Nur külliyatı birçok yayın kuruluşu tarafından tekrar tekrar basılmış ve birçok yabancı dile de tercüme edilmiştir. Hatta Risale-i Nur'ların yabancı dillere yapılan tercümesi son dönemde elli dilden fazla olmuştur. Bu şekilde dünya çapında tanınan ve okunan eserler haline gelmiştir.

Risale-i Nur bu asrın ve gelecek asırlardaki bütün insanların imani, ruhi, kalbi, akli birçok ihtiyaçlarına cevap verecek *Kur'an* hakikatlarını içinde bulunduran bir külliattır. *Kur'an*'ın hakikatlarını müsbet ilim anlayışına uygun bir tarzda izah ve ispat

³⁵ Nursi, *Lem'alar*, 196.

³⁶ Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 697.

³⁷ Nursi, *Muhakemat*, 86.

eden bu eserler her insan için en mühim mesele olan "*Ben neyim? Nereden geliyorum? Nereye gideceğim? Vazifem nedir? Bu mevcudat nereden gelip nereye gidiyorlar? Mahiyet ve hakikatları nedir?*" gibi soruların cevabını geniş izahlarla kesin bir şekilde cazip ifade tarzlarıyla beyan eden ilmi kitaplardır.³⁸

Şunu da söylemek yerinde olacaktır ki Risale-i Nur eserlerinin kıymetini anlamak için Risale-i Nur Külliyyatının tamamını okumak gerekir.

Risale-i Nur Külliyyatı Bediüzzaman'ın Isparta'nın Eğridir İlçesine bağlı olan Barla nahiyesine sürgün edilmesi ile 1926 yılından itibaren telif edilmeye başlanmıştır. Bediüzzaman 1926 yılından önce de bazı eserler kaleme almıştır.³⁹ Daha sonra bu eserlerin bazılarını yine kendisi Risale-i Nur Külliyyatına dahil etmiştir.⁴⁰ Buradan hareketle Bediüzzaman'ın eserlerini, "*Risale-i Nur'ların telifinden önceki eserler*" ve "*Risale-i Nur adı altında telif ettiği eserler*" şeklinde iki dönem halinde sınıflandırmak eserleri tanımaya daha çok yardımcı olacaktır.

1.2.1. Risale-i Nur'un Telifinden Önceki Eserler

Kızıl İcaz: Abdurrahman Ahdarî⁴¹ tarafından (ö. 1575) nazım şeklinde kaleme alınan es-Süllemü'l münevrek fi ilmi'l-mantık isimli Arapça mantık kitabına Bediüzzaman'ın yine Arapça yazdığı haşiyelerden oluşan eser, 1899 yılında⁴² telif edilmiş, 1923 yılında da yayınlanmıştır.

Ta'likât âla burhâni'l-Gelenbevî fi'l-mantık: İsmail el-Gelenbevi'nin⁴³ (ö. 1790) Bürhân-ı Gelenbevi isimli mantık kitabına Bediüzzaman'ın Arapça olarak yazdığı genişçe ek ve haşiyelerden oluşur. Telif tarihi kesin olarak bilinmeyen eserin 1907'den önce telif edilmiş olabileceği söylenmektedir.⁴⁴

³⁸ Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 680.

³⁹ Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 160.

⁴⁰ Bediüzzaman Said Nursi, *Münazarat*, (1. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2003, 6.

⁴¹ Naci Bolay, "Ahdarî", *TDVİA.*, İstanbul 1988, I, 508.

⁴² Risale-i Nur Enstitüsü, "Risale-i Nur Külliyyatı'nın Telif Kronolojisi", *Köprü Dergisi*, Bahar 2000, Sayı: 70.

⁴³ Metin Yurdağür, "Gelenbevî", *TDVİA.*, İstanbul 1996, XIII, 552-555.

⁴⁴ Abdülkadir Badıllı, *Risale-i Nur'un Kudsi Kaynakları (Tespitleri, Delilleri, Mealleri)*, (3. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2011, 130.

Nutuk: Meşrutiyet ve hürriyet kavramlarının İslâm'a uygun olduğunu, hürriyetin nasıl anlaşılması gerektiğini, geri kalmışlığın sebep ve çarelerini anlatan eser, Bediüzzaman tarafından II. Meşrutiyetin ilanından sonra ya önce bazı gazetelerde yayınlanıp sonra herhangi bir topluluğa hitap edilmiş ya da önce bir kısım insanlara hitap edilip daha sonra gazetelerde yayınlanmış metinlerden oluşmaktadır.⁴⁵

Divân-ı Harb-i Örfî: Bediüzzaman'ın 1907 yılında İstanbul'a gelişinden sonra 31 Mart Olayı'nda tutuklandıktan sonra mahkemede yaptığı savunma ve milletin içinde bulunduğu sosyal problemler gibi mevzuların bulunduğu küçük çaplı bir eserdir.

Münazarât: Bediüzzaman'ın kendisi bu eserini şöyle tarif eder: “Azametli bahtsız bir kıt'anın, şanlı tali'siz bir devletin, değerli sahipsiz bir kavmin reçetesi.” Doğudaki aşiretlerin suallerine cevap olarak hazırlanıp 1911'de telif edilen bu eser, daha sonra Bediüzzaman Said Nursî tarafından tekrar gözden geçirilerek neşredilmiştir.⁴⁶

Hutbe-i Şâmiyye: Bediüzzaman'ın otuz beş yaşında iken, Hac niyeti ile yola çıkıp Şam'a geldiğinde Şam'da bulunan alimlerin ısrarı üzerine Emeviyye Câmii'nde verdiği bir hutbedir. Bu hutbesinde Müslümanları Avrupalılardan geri bırakan, İslam aleminin içinde bulunduğu altı tane hastalıktan ve bu hastalıkların çarelerinden bahsetmiştir.⁴⁷

Muhakemât: Kısa bir tefsir başlangıcı olan bu eser ağır bir üsluba sahiptir. Müslümanların geri kalış sebepleri ve bunları gidermenin çareleri, mantıklı ve sağlam düşünmenin, doğru konuşup doğru yazmanın ölçülerinin verildiği bu eser, “*unsur-u hakikatin veyahut bazı mukaddemat ve mesail ile İslamiyet'e saykal vurma*”, “*unsur-u belagat*”, “*unsur-u akide ile ecvibe-i Japoniyye*” adlı üç makaleden meydana gelmektedir.⁴⁸

İşârâtü'l-İ'câz Fî Mezâni'l-İ'caz: Birinci Dünya Savaşı'nda cephede Arapça olarak yazılan ve sonradan külliyata dahil edilen bir eserdir. Külliyatın içerisinde “*Otuzuncu mektub*” olduğunu Bediüzzaman şöyle söylemiştir. “*Otuzuncu Mektub pek parlak tasavvur ve niyet edilmişti; fakat yerini başkasına, İşarat-ül İ'caz'a verdi.*”

⁴⁵ Bediüzzaman Said Nursi, *Asar-ı Bediyye*, (2. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2010, 443.

⁴⁶ Nursi, *Münazarat*, 5-6.

⁴⁷ Bediüzzaman Said Nursi, *Hutbe-i Şamiye*, (3. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2010, 5-80.

⁴⁸ Nursi, *Muhakemat*, 12.

*Kendisi meydana çıkmadı.*⁴⁹ Bu eser, Fatıha Suresi ile Bakara suresinin otuz üç ayetinin nazmındaki mucizeliğini beyan eden bir tefsirdir. 1918 yılında ilk kez Arapça olarak basılmış, daha sonra Bediüzzaman kendisi hayatta iken kardeşi Abdülmecid Nursî (ö. 1967) tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Şimdi de hem Arapça orijinalinin hem de bahsedilen bu tercümenin içinde bulunduğu şekliyle Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından basılmıştır.⁵⁰

Sünûhat: Bediüzzaman'ın Osmanlı'nın son dönemlerinde kaleme aldığı İslam dünyasının problemleri, Doğu ile Batı'nın çeşitli usullerle karşılaştırılması, sosyal hayatta düzen ve istikameti sağlayan düsturların incelendiği bir eserdir.

Tulûat: Bu eserde Bediüzzaman daha ziyade toplumsal mevzuları işlemektedir.

İşarat: Kur'an'ın gençliği, tazeliği; iktisat; ölüm gibi görünüşte birbiriyle irtibatı olmayan imani bazı meselelerden bahseder.

Nokta: İman esaslarının ispatını konu edinen küçük ebatlı bir eserdir.

Lemaat: Bir Ramazan ayı içerisinde telif edilmiş Risale-i Nur'lardaki mevzuların özetleri mahiyetindedir.

Şuaat: Hz. Peygamber'in (A.S.M.) peygamberliğinin ispatı konu edilmektedir.

Rumuz: Kur'an'ın mucizeliğini ispat eden bir eserdir.

Hutuvât-ı Sitte: Bediüzzaman'ın 1920 yılında İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine kaleme aldığı, İngilizlerin hilelerini dile getiren halkı onların aleti olmaktan kurtarmak için yazılmış bir eserdir.

Hakikat Çekirdekleri: Risale-i Nur'daki çok meselelerin özünü oluşturacak nitelikte veciz sözlerden oluşmuş bir eserdir.

Mesnevi-i Nuriye: Manevi, ahlâkî, toplumsal ve ilmî pek çok konunun yanı sıra tevhid ahiret konularını da içinde bulunduran bu eser Bediüzzaman'ın ilk yazdığı eserlerdendir. Risale-i Nur Külliyyatı'nın bir fidanlığı mahiyetindedir. Külliyyatın bütününde ele alınan konuların pek çoğu bu eserde özet halinde sunulmuştur. Bu eserin çoğunluğu Arapça olarak kaleme alınmış, daha sonra, İşaratü'l- İ'caz eserinin

⁴⁹ Bediüzzaman Said Nursi, *Mektubat*, (3. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2004, 182.

⁵⁰ Bediüzzaman Said Nursi, *İşaratü'l-İ'caz*, (1. Baskı), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014, 32.

tercümesini yapan Abdülmecid Nursi(ö. 1967) bu eseri de Türkçe'ye tercüme etmiş ve Bediüzzaman tarafından Risale-i Nur külliyyatına dahil edilmiştir. Mesnevi-i Nuriye eseri Lem'alar, Reşhalar, Lasiyyemalar, Katre, Hubab, Habbe, Zühre, Zerre, Şemme, Onuncu Risale, Ondördüncü Reşha, Şûle ve Nokta isimindeki çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Mesnevi-i Nuriye'nin "Otuzüçüncü Lem'a" olarak Külliyyata girmesini Bediüzzaman şöyle söylemiştir: "*Yeni Said'in en evvel hakikattan şuhud derecesinde kalbine zahir olan ve Arabî ibaresinde Katre, Habbe, Şemme, Zerre, Hubab, Zühre, Şu'le ve onların zeyillerinden ibaret büyükçe bir mecmua Otuzüçüncü Lem'a olması ihtar edildi.*"⁵¹.

Bediüzzaman Said Nursi'nin buraya kadar bahsedilen eserlerinden İşarat-ül İ'caz ve Mesnevi-i Nuriye'nin haricindekiler Said Nursi'nin talebelerinden birisi olan Abdulkadir Badıllı (ö. 2014) tarafından "*Asar-ı Bediyye*" isimli eserde toplanmıştır.

1.2.2. Risale-i Nur Adı Altındaki Eserler

Bediüzzaman Said Nursi, 1925 yılındaki Şeyh Said Hadisesinden sonra birçok tanınmış kimseler gibi sürgün edilmiştir. İşte Bediüzzaman'ın sürgün edildiği Barla' da telifine başladığı bu eserleri hiçbir zaman kendisine mâl etmemiştir. Kendisine bu yönde teveccühte bulunanlara; "*Risale-i Nur benim değil, Kur'an'ın malıdır*"⁵², "*ilham ve istihracdır.*"⁵³ gibi ifadelerle eserlerin kaynağının *Kur'an* olduğunu göstermiştir.

Sözler: Risale-i Nur Külliyyatı'nın temel eserlerinden biridir. Bu eserde Allah'ın varlığı ve birliği; Ahiretin vücudu; insanın yeniden dirilişi; insanın saadet ve huzuru nasıl elde edeceği; *Kur'an* ayetlerinin ışığı altında, Allah ve sıfatları; iman ve küfrün mukayeseleri; imanın insana dünya ve ahirette vereceği faydalar; ibadet; kader; içtihad; hadis usulü; namazın hakikatı; yaratılış sebepleri; mucizeler, gibi bir çok konunun ele alındığı bu eser otuz üç kısımdan oluşmaktadır. İşte bu kısımlar içerisinde *Kur'an*'ın belagatı ile alakadar olan ve üzerinde en çok durulan en geniş hacimli "*Mu'cizat-ı Kur'aniye*" namındaki yirmi beşinci kısımdır.⁵⁴

⁵¹ Bediüzzaman Said Nursi, *Emirdağı Lahikası-1*, (2.Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2004, 42.

⁵² Nursi, *Mektubat*, 368.

⁵³ Nursi, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi*, 83.

⁵⁴ Nursi, *Sözler*, 365-463.

Mektûbat: Çeşitli mektupların yer aldığı bu eser, müellifin, kendisi izahını uygun gördüğü konuları ve değişik konular hakkında talebeleri tarafından sorulan sorulara vermiş olduğu cevapları içermektedir. Bu eser de otuz üç kısımdan meydana gelmiş olup, “*Mu’cizat-ı Ahmedîyye*” (A.S.M.) namındaki on dokuzuncu mektub en tafsilli kısmıdır ki Peygamber Efendimizin üç yüzü aşkın mucizesini göstermektedir.⁵⁵ Bediüzzaman bu eserinde *Kur’an*’ın harflerindeki bazı sırlardan bahsettiği “*Rumuzat-ı Semaniye*” diye isimlendirdiği ancak Osmanlıcadan Latinceye çevrilmesine izin vermediği bir risalede mevcuttur.

Lem’alar: Genç, yaşlı, sağlıklı, hasta, kadın, erkek... bir çok sınıfların her birine ayrı ayrı hitap eden parçaların toplandığı bir eserdir. Bu eserde bilhassa Allah’ı inkar eden kimselere hitap eden “*Tabiat Risalesi*” mevcuttur. Manevi bir eczane gibi olan “*Hastalar Risalesi*” kadınların örtünmelerinin onlara bir esaret olmayıp yaratılışlarının bir gereği olduğunu ispat eden “*Tesettür Risalesi*” gibi risalelerin içerisinde bulunması bu Lem’alar eserinin önemini daha da artırmaktadır.⁵⁶

Şualar: İman esaslarından bahseden “*Ayet-ül-Kübra*” olan yedinci kısım ve “*Meyve Risalesi*” olan on birinci kısım bu eserin içerisindeki en önemli parçalardır. Bediüzzaman’ın Afyon ve Denizli Mahkemelerine karşı yaptığı müdafaaları, talebeleriyle birlikte hapiste kaldıkları süre boyunca yazılan teselliye dair mektupları da içinde bulunduran bu eser bazı ebced ve cifir hesaplamalarına ait bazı konuları da kapsamaktadır. Özellikle ilim ehli kimselerin kafasını karıştıran ahirzaman alametleriyle ilgili hadislerin tevillerinin yer aldığı beşinci kısım dikkat çekicidir.⁵⁷

Asâ-yı Mûsâ: Genel itibarıyla diğer eserlerde geçen çeşitli konuların toplanması ile vücuda gelmiş bir eserdir. Bu eserde Allah’ı tanıma, ibadet, gençlere yapılan hitaplar, ölümün hakikatı, ahiret inancının özellikle dünya hayatına bakan faydaları anlatılmaktadır.⁵⁸

Sikke-i Tasdik-i Gaybî: Risale-i Nur talebelerinin iman hizmetinde gayretlerini artıracak, yapılan hizmetin makbuliyetine ait parlak mektuplarında içinde bulunduğu ve büyük bir bölümünde Hz. Ali (R.A.) (ö. 662), Abdülkadir Geylani(K.S.) (ö.

⁵⁵ Nursi, *Mektubat*, 88-222.

⁵⁶ Nursi, *Lem’alar*, 5-450.

⁵⁷ Nursi, *Şualar*, 5-760.

⁵⁸ Nursi, *Asa-yı Musa*, 5-268.

1166)İmam-ı Rabbani(K.S.)(ö. 1624) gibi zatların Risale-i Nur'u haber veren işaretlerin yer aldığı bir eserdir. Ayrıca Risale-i Nur'a işaret eden ayetlerin mana ve cifir hesabı yer almaktadır.⁵⁹

Barla Lâhikası: Risale-i Nur'ların Barla'da yazılmaya başlandığı günden Eskişehir hapsine kadar geçen süre içinde Nur talebelerinin Bediüzzaman'a yazdıkları mektuplar ve Üstadlarının verdiği bazı cevaplar yer almaktadır.⁶⁰

Kastamonu Lâhikası: Eskişehir hapsinden Denizli hapsine kadar geçen süre içinde Bediüzzaman'ın Isparta'daki talebeleri ile arasında yazılan mektuplardan oluşmaktadır. Bu mektuplar genelde iman hizmetinin nasıl yapılacağını anlatan manaları içermektedir. İşte Risale-i Nur hizmetinin düsturları olan siyasetten uzak durmak, iman hizmetini maddi, dünyevi şeylere alet etmemek, musibetler karşısında sarsılmamak, gibi meseleleri içinde bulunduran bu eser adeta bir hizmet rehberi makamındadır.⁶¹

Emirdağ Lâhikası: İki bölümden oluşan eserin ilk bölümünde Bediüzzaman'ın Denizli hapsinden tahliye edilmesinden sonra Afyon hapsine kadar geçen dönemde talebelerinin hizmetle alakalı sordukları sorular ve cevapları içeren mektuplar yer almaktadır. Özellikle bu iman hizmetinde şahsiyetin ortaya konulmamasını, bir “*Şahs-ı Manevi*” oluşturulmasını gerektiren sebeplerin ve hikmetlerinin bulunduğu mektuplar vardır.⁶² İkinci bölümde ise 1948'den 1953'e kadar olan süre içinde Bediüzzaman'ın talebelerine bazı vasiyetleri, devlet adamlarına bir kısım tavsiyeleri ve yine bazı talebelerinin Bediüzzaman'a yazdıkları mektuplar bulunmaktadır.⁶³

Tarihçe-i Hayat: 1958'de müellifin talebeleri tarafından hazırlanan ve kendi düzeltmelerinden geçen bu eserde daha ziyade Risale-i Nur hizmeti ile alakadar kısımlar alınmış, Bediüzzaman'ın arzusu ile şahsına ait meseleler çok izah edilmemiştir. Zira o, zamanın cemaat zamanı olduğunu, bir şahsın ne kadar dahi de olsa zamanın dinsizliğine karşı mağlup düşeceğini söylemiştir. Hem bu esere diğer eserlerde de bulunan “*Ayet-ül Kübra*”, “*Münacat*” gibi imani risaleler de konulmuştur.⁶⁴

⁵⁹ Nursi, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi*, 5-270.

⁶⁰ Bediüzzaman Said Nursi, *Barla Lahikası*, (2. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2004, 4-384.

⁶¹ Bediüzzaman Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, (3. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2004, 5-268.

⁶² Nursi, *Emirdağ Lahikası-1*, 5-280.

⁶³ Bediüzzaman Said Nursi, *Emirdağ Lahikası*, (2. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2004, 5-248.

⁶⁴ Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 5-739.

İman ve Küfür Muvazeneleri: Aynen “*Asa-yı Musa*” adlı eserde olduğu gibi Külliyyatın temel eserlerinden imanla alakadar bölümlerin derlenmesinden meydana getirilmiş bir eserdir. Bu eserde imanın insana kazandırdıkları, imanın zıddı olan inkarın zararları karşılaştırılmış, iman etmenin iki cihanda saadete vesile olacağı ispat edilmiştir.⁶⁵

Bunların yanında bizzat Bediüzzaman Said Nursi tarafından veya uygun bulmasıyla talebeleri tarafından bazı ilavelerde yapılarak Risale-i Nur’dan derlenen eserler ise şunlardır: *Küçük Sözler, Haşir Risalesi, Gençlik Rehberi, Yirmi Üçüncü Söz, Otuz Üç Pencere, Nur Aleminin Bir Anahtarı, Uhuvvet Risalesi, Ramazan İktisat-Şükür Risalesi, İhlas Risaleleri, Tabiat Risalesi, Hanımlar Rehberi, Hastalar Risalesi, Zühretü’n-Nur, Ayetü’l-Kübra, Meyve Risalesi, El-Hüccetü’z-Zehra, Hakikat Nurları, İman Hakikatleri, Miftahü’l-İman, Sirâcü’n-Nûr, Tulsımlar Mecmuası, Zülfikar Mecmuası, Fihrist Risalesi, Müdafaat, Nurun İlk Kapısı, Mucizat-ı Kur’aniye Risalesi, Mucizat-ı Ahmediyye Risalesi, Esmâ-i Sitte Risalesi, Rahmet ve Şefkat İlaçları, Nur Çeşmesi, Bediüzzaman Cevap Veriyor, Münacat, Ene ve Zerre Risalesi, İctihad Risalesi, Mi’rac ve Şakk-ı Kamer, Konferans, Mirkat-üs Sünnet.*

Hizmet Rehberi, Bediüzzaman’ın vefatından sonra talebelerinin uygun bulması ile düzenlenmiş ve bastırılmıştır.

⁶⁵ Bediüzzaman Said Nursi, *İman ve Küfür Muvazeneleri*, (11. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2013, 5-268.

İKİNCİ BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'DE KUR'AN BELAGATI'NA DAİR KAVRAMLAR

2.1.CAMİİYET (الجامعية)

Camiiyet: “çok şeylerle alakalılık, pek ziyade manaları ve şeyleri içinde bulundurmak” manasına gelmektedir.⁶⁶ Arapça جمع kökünden türetilmiş bir kelimedir. Bediüzzaman, *Kur'an*'ın insanların tamamının her türlü ihtiyacına cevap vermesini camiiyet olarak tarif etmiş, böyle bir camiiyetin de *Kur'an*'ın belagatına delil olduğunu *Katre* isimli eserindeki bir remizde şöyle ifade etmiştir. “Arkadaş! Bütün zamanlarda, bütün insanların maddî ve manevî ihtiyaçlarını temin için nâzil olan *Kur'an*'ın hârikulâde haiz olduğu camiiyet ve vüs'at ile beraber, tabakat-ı beşerin hissiyatına yaptığı müraat ve okşamalar, bilhâssa en büyük tabakayı teşkil eden avam-ı nâsın fehmini okşayarak, tevcih-i hitab esnasında yaptığı tenezzülât, *Kur'an*'ın kemal-i belâgatına delil ve bahir bir bürhan olduğu halde, hasta olan nefislerin dalaletine sebep olmuştur. “ Bu ifade ile anlaşılacağı üzere camiiyet başka eserlerde ve kelamlarda bulunması adettendir. Lakin *Kur'an*'ın camiiyeti harikadır. Adetlerin fevkindedir, çok üstündedir. Bu da onun mucizeliğini gösterir.⁶⁷

Bediüzzaman belagatın delili olarak ifade ettiği camiiyeti Yirmi Beşinci Söz (*Mucizat-ı Kur'aniye*) namlı eserinde beş kısımda incelemiştir.

2.1.1. Lafzındaki Camiiyet

Bediüzzaman, *Kur'an*'ın camiiyetinin kısımlarını bahsederken en çok üzerinde durduğu iki kısımdan birisi lafzındaki camiiyettir. Said Nursi yazılan her risalenin, camiiyeti açıkça gösterdiğini ders vermekle beraber şöyle veciz bir ifade kullanır. “ *Evet لِكُلِّ آيَةٍ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ وَحَدٌّ وَمُطَلَّعٌ وَ لِكُلِّ شُجْرٍ وَغُصُونٌ وَ فُنُونٌ olan hadisin işaret ettiği gibi; elfaz-ı Kur'aniye, öyle bir tarzda vaz'edilmiş ki, herbir kelâmın, hattâ herbir kelimenin, hattâ herbir harfin, hatta bazan bir sükâtun çok vücuhu bulunuyor.*” Görüldüğü gibi

⁶⁶ Abdullah Yeğin, *Yeni Lügat*, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, 345.

⁶⁷ Bediüzzaman Said Nursi, *Mesnevi-i Nuriye* (8. Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2013, 75.

Bediüzzaman *Kur'an*'ın lafızlarında çok yönlerin olduğunu söylerken bu maksadını bir hadise dayandırmıştır. Zaten bu hadisin manasını da başka bir eserinde şöyle ifade eder: "*Herbir âyetin mana mertebelerinde bir zahiri, bir bâtını, bir haddi, bir muttalaı vardır. Bu dört tabakadan herbirisinin (hadîsçe "شجون و غصون" tabir edilen) fîruatı, işaratı, dal ve budakları vardır.*" Tabi ki bu mana tabakalarından istifade edeceklerin hisseleri düşünülmüştür. Bu muhatapların hisselerinin ayrı ayrı olmasına "وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا" "Dağları kazık yaptım"⁶⁸ ayetini ele alarak bir kelam olarak değerlendirmiş ve okuma yazma bilmeyen bir kimsenin, bir şairin, çadır ehli bir edibin, coğrafyacı bir edibin, toplum bilimcinin hisselerinin ayrı olacağını beyan etmiştir.⁶⁹

2.1.2. Manasındaki Camiiyet-i Harika

Bediüzzaman, *Kur'an*'ın manalarla dolu bitmez tükenmez bir hazine olduğunu ifade etmiştir. İşte bu hazine bütün müçtehitlere kaynak olmuş, bütün âriflerin zevk aldığı yer olmuş, Cenab-ı Hakk'a ulaşmak isteyen herkese yol göstermiştir. Bu kimselere istediklerini manasından vermekle beraber devamlı onlara rehber olmuştur. İşte Said Nursi *Kur'an*'ın manasındaki bu camiiyete; müçtehitlerin, ariflerin, kamillerin *Kur'an*'dan aldıkları derslerle şahit olduklarını beyan etmiştir.⁷⁰

Bediüzzaman başka bir eserinde "*Velayetin bütün hak tarîkatları ve İslâmiyetin bütün hakikatlı ilimleri, Kur'anın ayn-ı hak ve mecma-i hakaik ve câmiyyette misilsiz bir hârîka olduğuna şehadet eder.*" ifadesiyle *Kur'an*'ın, insanları hakka götüren yolların hepsini içinde bulundurduğunu; ondan ders alan evliyanın hakikata ulaştığını ifade etmiştir. Bu gibi noktalarda eşine asla rastlanmayacağı için de "*misilsiz*" ifadesi çok uygun düşmüştür.⁷¹

2.1.3. İlmindeki Camiiyet-i Harika

Bediüzzaman, *Kur'an*'ın ilmini denize benzetmiş eğer ilmindeki camiiyet için misal getirilmek istense bir cild yazmak gerekecektir, demiştir. Bununla beraber ilmindeki camiiyete, nümune olarak yazılan risaleleri söylemiş; o denizden birer damla

⁶⁸ Nebe: 78/7.

⁶⁹ Nursi, *Sözler*, 391

⁷⁰ Nursi, *Sözler*, 392.

⁷¹ Nursi, *Asa-yı Musa*, 129.

diye tabir etmiştir. Said Nursi *Kur'an*'ın yüksek makamını eserlerinde her zaman muhafaza etmiş, yazdıklarını *Kur'an* denizinden bir damla, *Kur'an* güneşinden bir lem'a (parıltı) gibi ifadelerle tarif etmiştir.⁷² Hatta bir ayetin bile kıymettar bir ilim hazinesi olduğunu ders verir. *سُنُّرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَّبِعِنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوْلَمَ يَكْفُفُ* ' Onlara, gerek içinde yaşadıkları alemin her tarafında, gerekse nefislerinde ayetlerimizi göstereceğiz ta ki *Kur'an*'ın hak olduğu onlara iyice açıklanmış olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?⁷³ Bu ayetin bir deniz gibi, yazılan bütün sözlerin de bu ayetten çıkan damlalar olduğunu anlatan; bu ayetin ilmindeki camiiyeti için söylediği şu cümle çok güzel bir örnek olmuştur: “*Yazılan bütün otuzüç aded Sözler, o âyetin denizinden ve ifaza ettiği hakikat bahrinden otuzüç katredir.*”⁷⁴

2.1.4. Mebahisindeki Camiiyet-i Harika

Mebahis, bahis kelimesinin çoğuludur. Bediüzzaman, *Kur'an*'ın bahsettiği meseleleri; “*insan ve insanın vazifesi, kâinat ve Hâlık-ı Kâinat'ın, arz ve semavatın, dünya ve âhiretin, mazi ve müstakbelin, ezel ve ebedin mebahis-i külliyelerini cem'etmekle*” cümlesiyle bahsedilen meselelerin büyüklerini söyledikten sonra diğer bahsedilen meseleleri “*mebahis-i esasiye ve mühimme*” diye önemli ve asıl meseleler olarak iki kısımda incelemiştir.⁷⁵

2.1.5. Üslub ve İcazındaki Camiiyet-i Harika

İcaz: “*Az sözle çok şey anlatmak*”⁷⁶ manasına gelmektedir. Bediüzzaman maddeler halinde işlediği ve en çok üzerinde durduğu kısımdır. Bu kısımda üslub ve icazındaki camiiyeti beş maddeye ayırmıştır. Bu maddeleri de “*ışık*” diye isimlendirmiştir.

⁷² Nursi, *Sözler*, 392.

⁷³ Fussilet: 41/53.

⁷⁴ Nursi, *Sözler*, 653.

⁷⁵ Nursi, *Sözler*, 396.

⁷⁶ Yeğin, 249.

2.1.5.1. Birinci Işık

Bediüzzaman'ın burada kullandığı “*Âyetlerin çoğu, herbirisi birer küçük sure, surelerin çoğu, herbirisi birer küçük Kur'andır.*” cümlesi, Kur'an'ın üslubundaki harika camiiyetini, bir ayetin bir sureyi içine alması veya bir surenin bütün Kur'an'ı içine alması olarak ifade etmiştir. Buna misal olması bakımından şu cümle kullanılmıştır: “*Hattâ Kur'an Fatîha'da, Fatîha dahi Besmele'de münderic olduğuna ehl-i keşif müttefiktirler.*” ifadesi keşif ehli olan velayet sahibi kimselerin de ittifakıyla Kur'an'ın camiiyetinin sabit olduğunu isbat etmiştir.⁷⁷

2.1.5.2. İkinci Işık

Hakikat ehli kimselerin nazarında darb-ı mesel⁷⁸ haline gelmiş olan *حُدِّ مَا شِئْتَ لِمَا* ifadesi yani “*İstediğin herşey için Kur'andan her ne istersen al*” manasının doğruluğu gösterilmiştir. Bediüzzaman, kelam tabakalarının, hakiki marifetlerin ve beşerin ihtiyaçlarının genelini içinde bulunduran Kur'an ayetlerinde yüksek bir camiiyetin varlığını ifade eden şu cümleyi kullanmıştır: “*Âyât-ı Kur'aniyede öyle bir câmiyyet var ki, her derde deva, her hacete gıda olabilir. Evet, öyle olmak lâzım gelir. Çünkü daima terakkiyatta kat'-ı meratib eden bütün tabakat-ı ehl-i kemalin rehber-i mutlakı elbette şu hâsiyete mâlik olması elzemdir.*”⁷⁹ İşte devamlı ilerleyen insanlara rehberlik eden Kur'an'ın onların her ihtiyacına cevap vermesi camiiyetinin bir gereği olarak gösterilmiştir.

2.1.5.3. Üçüncü Işık

Kur'an'ın mucize olan icazından bahseder. *وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ* *السِّنِّكَمُ وَالْوَانِكُمْ* “*Göklerin ve yerlerin yaratılışı ile dillerinizin ve renklerinizin farklılığı yine O'nun ayetlerindedir.*”⁸⁰ ayetini uzun bir zincir halkasının iki ucunu zikrederek, aradaki mesafeye işaret ettiğini ve gizli olanı açığa çıkarmak, açık olanı gizlemek suretiyle çok anlam taşıdığı manasında şöyle demiştir: “*İşte şu âyet, hafiyi izhar, zahiriyi ihfa ederek gayet güzel bir icaz yapmış*”

⁷⁷ Nursi, *Sözler*, 398.

⁷⁸ Bedrettin Çetiner, “MESEL”, *TDVİA.*, İstanbul 2004, XIX, 299-301.

⁷⁹ Nursi, *Sözler*, 398.

⁸⁰ Rum: 30/17.

فَارْسَلُوهُ إِلَىٰ يُوسُفَ لَأَسْتَعِيرَ مِنْهُ الزُّوْيَا فَارْسَلُونِ * يُوسُفَ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ.⁸¹
 ayetinde فَارْسَلُوهُ إِلَىٰ يُوسُفَ kelimesi ortasında فَارْسَلُونِ kelimesi ile
 فَذَهَبَ إِلَى السِّجْنِ وَ قَالَ يُوسُفُ “ (Beni) Yusuf’a rüyayı ona tabir ettirmek için gönderin. Onu
 gönderdiler. O da zindana gitti ve dedi ki ‘Ey Yusuf...’ ” gibi ifadelerin olacağını
 söylemiştir. Ayetteki iki kelime ile maksadın iki ucu söylenerek bu ifadelere işaret ettiği
 gösterilmiştir. Bediüzzaman bu manayı şu cümle ile beyan etmiştir: “Demek beş
 cümleyi bir cümlede icmal edip icaz ettiği halde vuzuhu ihlâl etmemiş, fehmi işkal
 etmemiş.”⁸²

2.1.5.4. Dördüncü Işık

Kur'an'ın camiiyetini “Bazen bir denizi bir ibrıkta gösterir gibi” ifadesiyle yüksek ve büyük düsturları; anlayışı basit olanlara rahmet olarak küçük parçalarıyla hususi bir tarihi hadise ile gösterdiği ders verilip, bunların binler örneğinin olacağını ancak iki tanesine işaret edileceğini beyan etmiştir.⁸³ Birinci misalde Yirminci Söz gibi muhteşem bir risalede geçen üç ayetteki külli düsturlardır ki; “*Şahs-ı Âdem'e talim-i esma ünvanıyla nev'-i benî-Âdeme ilham olunan bütün ulûm ve fînunun talimini ifade eder.*” manasını ders veren ayetin Adem Aleyhisselam'a bildirilen isimlerle bütün insanlığa öğretilen ilimler ve fenler kastedildiği anlatılmıştır. “*Ve Âdem'e, melaikenin secde etmesi ve şeytanın etmemesi hâdisesiyle nev'-i insana semekten meleğe kadar ekser mevcudat müsahhar olduğu gibi, yilandan şeytana kadar muzır mahlukatın dahi ona itaat etmeyip düşmanlık ettiğini ifade ediyor.*” cümlesiyle de insana hizmet eden mevcudatın varlığı gibi zarar veren şeylerin dahi olacağı beyan edilmiştir. Mısır bölgesi Nil nehri vasıtasıyla büyük bir çölün komşuluğunda çok verimli bir tarla hükmüne geçmiştir. Bu vaziyet oranın halkında ziraate çok kıymet verdirmiş, ziraat vasıtası olan bakar(inek) kutsallaştıracak seviyeye getirmiştir.⁸⁴ “*İşte Kur'an-ı Hakîm, Hazret-i Musa Aleyhisselâm'ın risaletiyle, o milletin seciyelerine girmiş ve istidadlarına işlemiş olan o bakar-perestlik mefkûresini kesip öldürdüğünü, bir bakarın zebhi ile ifham ediyor.*” Bediüzzaman *Kur'an*'ın böyle tarihi bir hadiseyi nakletmesiyle herkesin her zaman faydalanacağı yüksek bir dersin verildiğini ifade etmiştir. Hem yine şu ayet de bu

⁸¹ Yusuf: 12/45-46.

⁸² Nursi, *Sözler*, 400.

⁸³ Nursi, *Sözler*, 401.

⁸⁴ Nursi, *Sözler*, 246.

külli düsturlara misal verilmiştir. ثُمَّ قَسَتْ فُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَسْقُوقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ *Sonra bütün bunların ardından kalbiniz yine katılaştı. Sanki taş kesildi, hatta taştan da katılaştı. Öyleleri var ki, Allah korkusundan parçalanıp aşağılara yuvarlanır. Allah ise sizin yaptıklarınızdan asla habersiz değildir.*⁸⁵

İkinci misal de ise *Kur'an*'da çok geçen Musa Aleyhisselam'ın kıssasının cümle ve parçalarının her birinin büyük kanunlara işaret ettiği zikredilmiştir. يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا *'Ey Haman, bana bir kule yap.*⁸⁶ Ayetindeki *صَرْحًا* 'kule' kelimesi ile "Hâlıkı tanımadığından tabiat-perest olup rububiyet dava eden ve âsâr-ı ceberutlarını göstermekle ibka-yı nam eden, şöret-perest olup dağ-misal meşhur ehamları bina eden ve sihir ve tenasühe kail olup cenazelerini mumya edip dağ misillü mezarlarda muhafaza eden Mısır firavunlarının an'anesinde hükümferma bir düstur-u acibi ifade eder." İşte bir Firavunun vezirine olan hitabından bütün firavunlara bakan büyük bir esas ders verilmiştir. *فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ* ayeti, ifade ettiği "Bugün senin gark olan cesedine necat vereceğim"⁸⁷ unvan ile Firavunların cenazelerini mumyalattırarak maziden alıp geleceğe gönderip yeni gelen nesillere seyrettirmek olan ibretli bir düsturun ucunu göstermiştir. Hatta Bediüzzaman, Musa (A.S.)'ı takip ederken boğulan Firavunun cesedi olarak son zamanlarda keşfedilen bir beden de bu ayetin gizli bir işareti olarak meydana çıktığını söylemiştir.⁸⁸ *يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ* *'Kızlarınızı sağ bırakıp erkek çocuklarınızı kesiyorlardı.*⁸⁹ ayeti de Firavunlardan birinin zamanında yapılan "Benî-İsrail'in oğullarının kesilip, kadın ve kızlarını hayatta bırakmak" hadisesinin Yahudilerin çoğu yerde ve her devirde karşılaştıkları katliamları ve kadınları, kızlarıyla insanların hayatlarında günahlara sebep olan vaziyetlerini bildirmiştir. Bunlarla beraber şu ayetlerin de Yahudilere işaret ettiğini söylemiştir:

وَلَنَجْذِبَهُمْ إِلَىٰ حَيَاتِهِ *
 * وَنَجْذِبُهُمْ إِلَىٰ حَيَاتِهِ *
 * وَنَجْذِبُهُمْ إِلَىٰ حَيَاتِهِ *

"And olsun sen onları, hayata karşı insanların en hırslısı olarak bulursun."⁹⁰

وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْأَثْمِ وَالْعُدُونِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتِ لَيْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ *

⁸⁵ Bakara: 2/74.

⁸⁶ Mü'min: 40/36.

⁸⁷ Yunus: 10/92.

⁸⁸ Nursi, *Sözler*, 402.

⁸⁹ Bakara: 2/49.

⁹⁰ Bakara: 2/96.

“Onların çoğunun günaha, zulme ve haram yemeye koştuıklarını görürsün. Ne kötü bir şeydir o yaptıkları!”⁹¹

* وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ *

“Onlar yeryüzünde hep bozgunculuğa koşarlar. Allah ise bozguncuları sevmez.”⁹²

* وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ *

“İsrail oğullarına Tevrat'ta şöyle bildirdik: Siz yeryüzünde iki kere fesat çıkaracaksınız.”⁹³

* وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ *

“Bozgunculuk yaparak yeryüzünü fesada vermeyin.”⁹⁴

İşte bu ayetlerin Yahudilere baktığını ve Yahudilerin toplum hayatında çevirdikleri hilelerin iki dehşetli düsturunu içinde bulundurduğunu beyan etmiştir. Bu dehşetli düsturlardan birincisini “Hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi sarsan ve sa'y ü ameli, sermaye ile mübareze ettirip fukarayı zenginlerle çarpıştıran, muzaaf riba yapıp bankaları tesise sebebiyet veren ve hile ve hud'a ile cem'-i mal eden o millet olduğu gibi; mahrum kaldıklarıdır .” cümlesiyle faiz sistemi olan bankaları kurarak insanların ellerindeki malları topladıklarını ancak topladıkları o mallardan kendileri faydalanamadığını söylemiştir. Ayetteki ikinci düstur ise “Daima zulmünü gördükleri hükümetlerden ve galiblerden intikamlarını almak için her çeşit fesad komitelerine karışan ve her nevi ihtilale parmak karıştıran yine o millet olduğudur.” cümlesiyle ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi Bediüzzaman Yahudi milleti zulme uğrayan ve bunun intikamını karışıklıklar çıkararak alan dehşetli bir millet olduğunu ayetlerin cümle ve parçalarından çıkarmıştır. Bunlara ilave olarak *فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ* ‘Ölümlü isteyiniz’ ayeti ile *ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ* ‘Onların üzerine bir zillet ve yoksulluk damgası vuruldu.’ ayetini de misal vererek büyük düsturların olduğunu bildirmiştir.⁹⁵

⁹¹ Maide: 5/62.

⁹² Maide: 5/64.

⁹³ İsrâ: 17/4.

⁹⁴ Bakara: 2/94.

⁹⁵ Nursi, *Sözler*, 403.

2.1.5.5. Beşinci Işık

Burada Bediüzzaman'ın *Kur'an*'ın camiiyetini ifade eden bazı tabirleri çok dikkat çekmektedir. Evet *Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan*'ın surelerine ve âyetlerine bakıldığında görünecek olan bütün belagat çeşitlerini bulundurduğunu ifade eden “*Belâgatların bütün enva'ını*” , faziletli sözlerin kısımlarının tamamını ifade eden “*fezail-i kelâmiyenin bütün aksamını*” , yüksek üslupların bütün sınıflarını söyleyen “*ulvî üslûbların bütün esnafını*” , güzel ahlak çeşitlerinin tamamını anlatan “*mehasin-i ahlâkiyenin bütün efradını*” gibi tabirler *Kur'an*'da ki camiiyeti harika bir şekilde göstermektedir. *Kur'an*'ın ayetlerine insafla dikkat edilerek bakılsa diğer kitaplar gibi bir iki tane maksadı yavaş yavaş takip eden bir fikrin zincirlemesine benzemediğini, ani ve bir anda oluyor vaziyetinin görüldüğünü anlatmaktadır.⁹⁶

Bediüzzaman'ın talebelerinden bazıları bu kavramı hocalarından almış oldukları dersin bir istifadesi ile *Kur'an*'ın camiiyeti için; “*Kur'an-ı Hakîm'in Kelâm-ı Ezelî'den gelmesi ve bütün asırlardaki bütün tabakat-ı beşere hitab etmesi hasebiyle, manasında bir câmiyet ve külliyyet-i hârîka vardır.*” şeklinde ifade kullanmışlar ve bu ifadeyi orijinal bir tarzda “*İnsandaki akıl ve lisan gibi, bir anda yalnız bir mes'eleyi düşünmek ve yalnız bir lafzı söylemek gibi cüz'î değil, göz misillü muhit bir nazara sahip olmak gibi, Kelâm-ı Ezelî dahi bütün zamanı ve bütün taife-i insaniyeyi nazara alan bir külliyyette bir kelâm-ı İlahîdir.*” benzetmesini yaparak harika bir izahta bulunmuşlardır. Haliyle *Kur'an* insanların sözlerine benzemeyip belirli bir ifadeye küçük manalara sınırlanmamıştır.⁹⁷

Bir talebesinin رَبِّ الْعَالَمِينَ ' *Alemlerin Rabbi*⁹⁸ ayeti için tabir ve tefsirinde “*Onsekiz bin âlem*” ifade edilmesinin hikmetini sormasına karşı verdiği cevapta *Kur'an*'ın camiiyeti ders verilmiştir. Sualin sorulduğu o zaman için “*şimdi o adedin hikmetini bilmiyorum*” diye söyler. Ancak *Kur'an*'ın çok manaları ifade ettiğini bütün insanlık için olup, birkaç mana ile sınırlı olmadığını şöyle söylemiştir: “*Kur'an-ı Hakîm'in cümleleri, birer manaya münhasır değil, belki nev'-i beşerin umum tabakatına hitab olduğu için, her tabakaya karşı birer manayı tazammun eden bir küllî*

⁹⁶ Nursi, *Sözler*, 403.

⁹⁷ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 7.

⁹⁸ Fatiha: 1/2.

hükümindedir.”⁹⁹ Daha sonra beyan edilen manaların, her bir tefsir ehlinin, her bir ârifin, keşiflerine veya delillerine ya da mesleklerine göre bir bütün halindeki manalardan bir parçasını zikrettiklerini ifade etmiştir. Beyan olunan manalar, o küllî kaidenin parçaları hükümindedirler. Bu hakikata misal olarak *مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ* ‘Allah iki denizi salıverdi ki, o denizler birbiriyle karşılaşırlar. Aralarında ise bir engel vardır; birbirine karışmazlar.’¹⁰⁰ ayetinde anlatılan birçok manadan bazılarını şöyle söyler: “*daire-i vücub ile daire-i imkândaki bahr-i rububiyet ve bahr-i ubudiyetten tut, tâ dünya ve âhiret bahrlerine, tâ âlem-i gayb ve âlem-i şehadet bahrlerine, tâ şark ve garb, şimal ve cenubdaki bahr-i muhitlerine, tâ Bahr-i Rum ve Fars bahrine, tâ Akdeniz ve Karadeniz ve Boğazına -ki mercan denilen balık ondan çıkıyor- tâ Akdeniz ve Bahr-i Ahmer'e ve Süveyş Kanalı'na, tâ tatlı ve tuzlu sular denizlerine, tâ toprak tabakası altındaki tatlı ve müteferrik su denizleriyle, üstündeki tuzlu ve muttasıl denizlerine, tâ Nil ve Dicle ve Fırat gibi, büyük ırmaklar denilen küçük tatlı denizler ile onların karıştığı tuzlu büyük denizlerine kadar, manasındaki cüz'iyatları var.*” Bu manaların hepsinin bu ayetten kasd edilebileceğini dolayısıyla bu ayetin hakiki ve mecazi manalarının olduğunu ifade eder.¹⁰¹

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ayetinin de pek çok hakikatları içinde bulundurduğunu, müfessirlerin ayrı ayrı beyanlarının olduğunu anlatır. Bu ayetten kendi anladığını da şöyle söyler: “*Ben de böyle fehmederim ki: Semavatta binler âlem var. Yıldızların bir kısmı herbiri birer âlem olabilir. Yerde de herbir cins mahlukat, birer âlemdir. Hattâ herbir insan dahi, küçük bir âlemdir. رَبِّ الْعَالَمِينَ tabiri ise, 'Doğrudan doğruya her âlem, Cenab-ı Hakk'ın rububiyetiyle idare ve terbiye ve tedbir edilir.'* demektir.”¹⁰²

Kur'an'ın camiiyeti ancak Arapça olarak kaldığı zaman muhafaza edilebileceğini, eğer Arap Dilinden başka bir dile tercüme edilirse bu camiiyetin dolayısıyla belagatın kaybolacağını: “*Lisan-ı nahvî olan lisan-ı Arabînin câmiyeti ve elfaz-ı Kur'aniyenin i'cazı öyle bir tarzdadır ki, kabil-i tercüme değildir! Belki 'muhaldir' diyebilirim.*” cümlesiyle ifade etmiştir.¹⁰³ Tercümenin ancak sınırlı bazı manaları vereceğini ayetlerin hakiki manaları ise çok yönlü şubelere ayrılacağını dolayısıyla camii olduğunu da

⁹⁹ Nursi, *Mektubat*, 328.

¹⁰⁰ Rahman: 55/19-20.

¹⁰¹ Nursi, *Mektubat*, 328.

¹⁰² Nursi, *Mektubat*, 329.

¹⁰³ Nursi, *Mektubat*, 342.

“Tercüme dedikleri şeyler ise, gayet muhtasar ve nâkıs bir mealdir. Böyle meal nerede; hayatdar, çok cihetlerle teşa'ub etmiş âyâtın hakikî manaları nerede?” cümlesi ile ders vermiştir. Bediüzzaman, Kur'an'ın tercüme edilmek istenmesinin temelinde imanda ki zayıflık ve milliyetçiliğin zararlı kısmı bulunduğunu ifade eden şu cümleyi söylemiştir: “Halbuki za'f-ı imandan gelen ve menfî fikr-i milliyetten çıkan ve lisan-ı Arabîye karşı nefret ve za'f-ı imandan tevellüd eden meyl-i tahrib saikasıyla tercüme edip Arabî aslını terketmek, dini terk ettirmektir!” İşte tercümenin tahrip meylinden ve Arapçaya karşı nefretten geldiğini de ifade eden Said Nursi, bu gibi sebeplerden dolayı tercüme yapılıp asıllarının terk edilmesini “dini terk ettirmektir” şeklinde izah etmiştir.¹⁰⁴ Hatta Bediüzzaman Kur'an'ın bu camiiyetinin ancak Arapça ile muhafaza edilebileceğine inandığı için; hayatının gayesi olmuş Medresetü'z-Zehra namındaki üniversitenin eğitim dilini tarif ederken “Lisan-ı Arabî vâcib, Kürdî caiz, Türkî lâzım kılmak” cümlesinde geçen “Lisan-ı Arabî vâcib” ifadesi Arapçanın zaruri olması, meselenin önemini göstermiştir.¹⁰⁵

“Hem elsine-i âlem içinde lisan-ı nahvî Arabî'den başka birtek lisan var; o da hiçbir vakit Arab lisanının câmiyyetine yetişemez.” Evet, Bediüzzaman Arap dilinin yüksekliğini, kıymetini “lisan-ı nahvî ”¹⁰⁶ ifadesiyle takdir ettiği gibi; diller arasında Arapçadan başka sadece bir tanesinin “lisan-ı nahvî ” ifadesine mazhar olduğunu onun ise hiçbir zaman Arap lisanına yetişemeyeceğini söylemiştir. Bu “lisan-ı nahvî” ifadesini de Arapçanın meselemiz olan camiiyetine delil göstermiştir. Buna ilaveten “Acaba o câmi' ve i'cazdarane olan lisan-ı nahvî ile mu'cizekârane bir surette ve her ciheti birden bilir, irade eder bir ilm-i muhit içinde zuhur eden kelimat-ı Kur'aniye; sair elsine-i terkihiye ve tasrihiye vasıtasıyla, zihni cüz'î, şuuru kısa, fikri müşevveş, kalbi karanlıklı bazı insanların kelimat-ı tercümiyesi nasıl o mukaddes kelimat yerini tutabilir?” İşte Kur'an'ın kelimelerinin yerini tercümelerinin tutamayacağını hem Cenab-ı Hakkın kelamının yüksekliği hem de Arapçanın camiiyeti ile izah etmiştir.¹⁰⁷

Risale-i Nur'un çürütülemez delilleri kat'î isbat etmiş ki: “Kur'anın hakikî tercümesi kabil değil ve lisan-ı nahvî olan lisan-ı Arabî yerinde Kur'anın meziyetlerini ve nüktelerini başka lisan muhafaza edemez” ifadesiyle de yine Arapça olmasının

¹⁰⁴ Nursi, *Mektubat*, 435.

¹⁰⁵ Nursi, *Münazarat*, 85.

¹⁰⁶ İsmail Durmuş, “Nahiv”, *TDVİA.*, İstanbul 1988, XXXII, 300-306.

¹⁰⁷ Nursi, *Mektubat*, 393.

önemi vurgulanmış, *Kur'an*'ın meziyetlerinin başka lisanla muhafaza edilemeyeceği söylenmiştir.¹⁰⁸

Bediüzzaman *Kur'an*'ın tercümesinin mümkün olmadığına eserlerinin birçok yerlerinde değinmiştir. Hatta tercüme edildiğinde ilk başta görünen güzelliği “*Nasılki bir hayvanın veyahut bir meyvenin derisi soyulsa, muvakkat bir zarafet gösterir*” şeklinde benzetme yaparak kısa bir süre sonra o hayvanın kokuşacağı ve o meyvenin siyahlanacağı gibi; *Kur'an*'ın tercümesinde de o yüksek camii manaların hakikatları gidecektir. Cild ve deri hükmünde olan tabirler değiştirilmek istense manalardaki nuraniliğin yalnız kısa bir süreliğine birazı görünür daha sonra ruhdan ayrı kalmış cesed gibi bir vaziyete girer.¹⁰⁹

Kur'an'ın tercümesinin imkansız olduğuna dair endişesi olanları i'cazı *Kur'an*'ı ders veren Yirmi Beşinci Söze havale ettiğini o itiraz edenlere karşı yumuşak bir ifade ile “*Kimin şübhesi varsa, i'caza dair Yirmibeşinci Söz'e müracaat etsin.*” şeklinde söylemiştir.¹¹⁰

“*Herbir harfi, on adedden bine kadar sevab veren kelimat-ı Kur'aniyenin mu'cizane ve cem'iyetli tabirleri yerinde, beşerin âdi ve cüz'î tercümeleri tutamaz.*” İşte bu cümle ile *Kur'an*'ın tabirlerinde öyle bir camiiyet ve mucizelik varlığı ders veriliyor ki orijinal haliyle kalmayıp Arapça aslından değiştirildiğinde her bir harfinden alınacak olan yüksek sevablardan da mahrum kalınacağı ifade edilmiştir.¹¹¹

Kur'an'ın her bir harfine kadar olan camiiyet özelliğini şöyle bir cümle ile de ders vermiştir: “*Hattâ diyebilirim ve belki isbat edebilirim ki: Herbir harf-i Kur'an, bir hakaik hazinesi hükmüne geçer; bazan birtek harf, bir sahife kadar hakikatları ders verir.*” Burada “*bazan birtek harf, bir sahife kadar hakikatları ders verir.*” iddiasını bir eserinde *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* ‘*Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım isteriz*’¹¹² ayetinde ki *نَعْبُدُ* ve *نَسْتَعِينُ* kelimelerinde geçen ن harfinden çıkardığı mana ile ispat etmiştir. Bediüzzaman birgün namaz esnasında kalbine gelen bir sualin neticesinde bu ن harfinin kapısıyla hayali bir seyahat meydanı açıldığını ifade etmiştir. Fatiha suresini okurken “*Neden أَعْبُدُ أَسْتَعِينُ* yani ‘*Ben ibadet ve istiane ederim*’ denilmedi Nun-u

¹⁰⁸ Nursi, *Asa-yı Musa*, 71.

¹⁰⁹ Nursi, *Mektubat*, 396.

¹¹⁰ Nursi, *Mektubat*, 342.

¹¹¹ Nursi, *Şualar*, 253.

¹¹² Fatiha: 1/5.

mütakellim-i maalgayr ile, yani 'Biz sana ibadet ve istiane ederiz' demiş? " İşte bu sualin neticesinde namazdaki cemaatin büyük sırrının ve çok faydalarının görünmesi ile beraber bu tek harfin mucize olduğunu kuvvetli bir şekilde anladığını söylemiştir.¹¹³ Yukarıda ifade edilen ن harfinden açılmış hayali bir seyahat meydanını ve namazdaki cemaatin önemini şu cümlelerle ifade eder: “*İstanbul'da Bayezid Câmii'nde namaz kılarken, اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ dedim. Baktım, o câmiddeki cemaat, benim gibi diyerek bu davama ve اِهْدِنَا daki duama tamamen iştirak edip tasdik ettikleri zamanda, bir perde daha açıldı. Gördüm ki; İstanbul'un bütün mescidleri, büyük bir Bayezid hükmüne geçtiler. Aynen benim gibi اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ deyip benim davalarım ve dualarıma imza basıyorlar, âmîn diyorlar.*” Bediüzzaman'ın bu harften çıkardığı mana Peygamber Efendimizin (A.S.M.) ifade ettiği namazı cemaatle kılmanın faziletinin yalnız başına kılınandan yirmi beş kat fazla olması manasına kuvvet verecek şekilde harika bir beyanattır. Daha sonra bu cemaatin dairesini biraz daha genişleterek hayaline bir perdenin daha açıldığını kendisini Kâbe-i Mükerreminin çevresinde daire şeklinde saf tutanların arasında gördüğünü şöyle söyler: “*Gördüm ki; âlem-i İslâm, büyük bir mescid suretini aldı. Mekke, Kâ'be mihrab hükmüne geçti. Bütün namaz kılan müslümanların safları, dairevî bir tarzda o kudsî mihraba teveccüh ederek, benim gibi اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ deyip, herbiri umum namına hem dua, hem dava, hem tasdik eder, hem onları kendine şefaatçi yapar.*”¹¹⁴ Namazın oruç, zekat, hac, kelime-i şahadet gibi diğer ibadetleri de içinde bulundurduğunu ifade eden “*Namaz dahi bütün ibâdâtın enva'ını şamil bir fihriste-i nuraniyedir.*” cümlesini söyleyen Bediüzzaman, görüldüğü gibi namazında hac ibadetini de tefekkür etmektedir.¹¹⁵

Bu نَعْبُدُ kelimesindeki ن harfinin nüktelerine dair başka bir eserinde söylediği şu ifade “*Madem hayalen bu perde açıldı; Kâ'be-i Mükerremin mihrab hükmüne geçti. Ben bu fırsattan istifade ederek o safları işhad edip, tahiyyatta getirdiğim, اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللهِ olan imanın tercümanını mübarek Hacer-ül Esved'e tevdi' edip emanet bırakıyorum.*” Yukarıda anlatılan manayı daha da tatlılaştırmıştır. Daha sonra bu ن harfinin içindeki mana hazinesini biraz daha açarak dâhil olunan cemaatin üç daireye ayrıldığını söyler.¹¹⁶

¹¹³ Nursi, *Şualar*, 614.

¹¹⁴ Nursi, *Şualar*, 613.

¹¹⁵ Nursi, *Sözler*, 41.

¹¹⁶ Nursi, *Mektubat*, 393.

Birinci daireyi zemin yüzündeki mü'minler, ikinci daireyi her taifenin kendilerine mahsus salavat ve tesbihlerle meşgul bütün mevcudat, üçüncü daireyi de “*zerrat-ı vücudiyemden tâ havass-ı zahiriye kadar, taife taife vazife-i ubudiyetle ve şükranıye ile meşgul bir cemaat*” olarak gördüm diye ifade eder.¹¹⁷

Kur'an'ın camiiyetini harflerine kadar izah eden Bediüzzaman harfler noktasında bu izahlarla da yetinmemiştir. Mektubat isimli eserinin yirmi dokuzuncu kısmının sekizinci bölümünü, *Kur'an* harflerinin düzenini, sırlarını, manalarını gösteren Rumuzat-ı Semaniye adlı risalesinde, harflerin üzerinde daha tafsilatlı bir şekilde durmuştur.

İşte o risalede; “*Bir rivayette ism-i a'zam olan Allah'ın en mühim harfi olan baştaki elif umum Kur'an da çok sırlara medar olarak 40000 gelmesi*” ebced hesabıyla 30 olan ل harfinin buna uygun olarak 30000 gelmesi, ج harfinin ebced¹¹⁸ makamı 3 olup 3000 gelmesi, ح harfi hecede ج harfinin kardeşi olup 3000 gelmesi, د harfi ebcedde ج harfinin kardeşi olup 3000 gelmesi, ebced noktasında yüksek makamda olan ص ث غ خ harflerinin her biri kardeş olup o da *Kur'an*'da ikişer bin gelmesi, hem ص harfinin güzel ve hafif bir şekli olan س harfinin üç dişine uygun bir şekilde 3330 olup latif sırları ima eder bir surette gelmesi ط ظ iki kardeş gibi ط ظ dan daha hafif olduğundan 1200, ظ onun kız kardeşi gibi yarısı olarak¹¹⁹ 600 gelmesi gibi harflerdeki düzenden “tevafukat” olarak bahsetmiştir. Harflerin bu düzeni *Kur'an*'ın harflerinde önemli bir mucizelik yönünün, harika sırların bulunduğu hem *Kur'an*'daki harflerin ondan ta on bine kadar sevablar vermesinin liyakatine şahit olduğunu söylemiştir. *Kur'an* harflerini değiştirmeye çalışanları ne kadar zararda olduklarını ve *Kur'an* harflerinin aynen kelimeleri gibi manalı vaziyetlerde bulduklarını ders vermiştir.¹²⁰

Elhamdülillah kelimesinin, içinde yüklenmiş Arap alimlerinin de ittifak ettikleri en kısa bir manasını ifade ederken de *Kur'an*'ın kelimelerinin ne kadar camii olduğu bildirilmiştir. İşte Elhamdülillahın en kısa manasını Nahiv ve Beyan ilimlerinin kaidelerine dayandırarak

¹¹⁷ Nursi, *Mektubat*, 394.

¹¹⁸ Mustafa Uzun, “EBCED”, *TDVİA.*, İstanbul 1994, X, 70.

¹¹⁹ اللِّدْكَرُ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ ' Erkeğe iki kız hissesi vardır.' Bediüzzaman *Kur'an*'ın bu ayetinin hakikatını harflerin vaziyetinden bile çıkarmıştır.

¹²⁰ Bediüzzaman Said Nursi, *Mu'cizat-ı Kur'aniye Risalesi*, (1.Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2008, 286.

كُلُّ فَرْدٍ مِنْ أَفْرَادِ الْحَمْدِ مِنْ أَيِّ حَامِدٍ صَدَرَ وَعَلَى أَيِّ مَحْمُودٍ وَقَعَ مِنَ الْأَزَلِّ إِلَى الْأَبَدِ خَاصٌّ وَمُسْتَحَقٌّ لِلدَّاتِ بِاللَّهِ الوَاجِبِ الْوُجُودِ الْمُسَمَّى بِاللَّهِ arabi şekliyle söylemiştir. Bu Arapça ifadenin mealini Bediüzzaman kendisi şöyle verir: "Ne kadar hamd ve medh varsa, kimden gelse, kime karşı da olsa, ezelden ebede kadar hastır ve lâyıktır o Zât-ı Vâcib-ül Vücut'a ki, Allah denilir." İşte bu anlamı ifade eden her bir mananın nasıl çıkarıldığını kurallarıyla izah eden çok kimseleri imrendiren şu açıklamayı yapar:

‘ İşte "ne kadar hamd varsa", "el-i istiğrak"tan çıkıyor. "Her kimden gelse" kaydı ise, "hamd" masdar olup fâili terk edildiğinden, böyle makamda umumiyeti ifade eder. Hem mef'ulün terkinde, yine makam-ı hitabîde külliyet ve umumiyeti ifade ettiği için, "her kime karşı olsa" kaydını ifade ediyor. "Ezelden ebede kadar" kaydı ise; fi'lî cümlesinden ismî cümlesine intikal kaidesi, sebat ve devamı delalet ettiği için, o manayı ifade ediyor. "Has ve müstehak" manasını "Lillah"taki "lâm-ı cer" ifade ediyor. Çünkü o "lâm", ihtisas ve istihkak içindir. "Zât-ı Vâcib-ül Vücut" kaydı ise; vücut-u vücud, uluhiyetin lâzım-ı zarurîsi ve Zât-ı Zülcelal'e karşı bir ünvan-ı mülahaza olduğundan, "Lafzullah" sair esma ve sıfâta câmiyeti ve ism-i a'zam olduğu itibariyle, delalet-i iltizamiye ile delalet ettiği gibi; Vâcib-ül Vücut ünvanına dahi, o delalet-i iltizamiye ile delalet ediyor.´ Burada "Elhamdülillah" kelamının en kısa manasının kurallarıyla çıkarıldığı gösterilmiştir. Örneğin hamd ve şükürün yalnız Allah'a yapılması gerektiğini tahsis ifade eden "lâm" harfinden çıkarmıştır. Bu izahı can-ı gönülden takdir ediyoruz. Bediüzzaman itikadi meseleler de olduğu gibi Sarf, Nahiv ve Beyan gibi ilimlerde de ilminin derinliğini göstermiştir.¹²¹

Bediüzzaman eserlerinin birçok yerinde "üçyüzelli bin tefsir" ibaresini kullanması da Kur'an'ın camiiyetinin ne kadar yüksek olduğunu ifade eder. Bu ibareye kuvvet verecek şekilde Said Nursi'nin talebelerinden bazılarının şu kanaatı uygun düşmüştür: "Kur'an'ın manası, beşer kelâmı gibi cüz'î bir manaya ve hususî bir maksada münhasır değildir. Bu sebepten, bütün tefsirlerde görünen ve sarahat, işaret, remiz, îma, telvih, telmih gibi tabakalarla müfessirînin beyan ettikleri manalar, kavaid-i Arabiyeye ve usûl-ü nahve ve usûl-ü dine muhalif olmamak şartıyla, o manalar, o kelâmdan bizzât muraddır, maksuddur."¹²²

¹²¹ Nursi, Mektubat, 392.

¹²² Nursi, İşarat-ül İ'caz, 7.

Bediüzzaman başka bir eserinde camiiyet ile alakadar *Kur'an*'daki manaların yalnız sarîh kısmına sınırlı olmadığını sarîh mananın dışında mana tabakalarının da bulunduğunu şöyle söylemiştir: “*Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan mefahimiyle, mana-yı sarîhiyle ifade-i hakaik ettiği gibi; üslûblarıyla, hey'atıyla çok maânî-i işariyeyi dahi ifade ediyor. Her bir âyetin çok tabaka-i manaları var.*” *Kur'an*'ın böyle manalarının çok yönlü olmasını da beşer kelâmı olmayıp her yeri ve zamanı kaplayan bir ilimden geldiğinin delili olarak ders vermiştir. “*İşte bu sırra binaen âyât-ı Kur'aniyenin ehli tefsir tarafından hadsiz hakaiki beyan edilmiş. Müfessirinin beyan etmediği daha çok hakaiki var. Ve bilhâssa hurufatında ve mana-yı sarîhinden başka, işaretinde çok ulûmu mühimme vardır.*” Cümlesi ile ayetlerin çok mana mertebelerinin olduğuna; ehli tefsirin beyanatı şahit gösterilmiştir. Hatta daha ifade edilmemiş olan manalardan söz edilmiştir.¹²³

Bediüzzaman *Kur'an* tefsiri projesinde, onu tefsir edecek müfessirlerin özelliklerini zikrederken de *Kur'an*'ın camiiyetinin yüksekliğini “(*Kur'an*'ı *Azimüşşan*); bilinmesi, bir ferdin veya küçük bir cemaatin iktidarından hariç olan ve bilhâssa bu zamanda, dünya maddiyatına ait pek çok fenleri ve ilimleri câmi'dir.” cümlesiyle anlatmıştır. *Kur'an*'ın manalarının tamamını bir kimsenin meydana koyamayacağını ancak bir heyetin onu tefsir edebileceğini ders verir.¹²⁴ Evvela niçin bir kişinin *Kur'an*'a tam bir tefsir yapamayacağına dair şu izahları yapmıştır:

Zaman, mekân, ve yetenek yönünden dar olan bir kişinin anlayışından ve fikrinden meydana gelen bir tefsir, *Kur'an*'ın hakkını verecek tam bir tefsir olamaz. Bediüzzaman, bir kişinin *Kur'an*'a muhatap olan insanların maddiyatlarında, ruh hallerinde onların meşgul oldukları ilimlerinde uzman olamamasını buna delil göstermiştir. “*Hem bir ferdin mesleği ve meşrebi taassubdan hâlî olamaz ki, hakaik-i Kur'aniyeyi görsün, bîtarafane beyan etsin.*” Bir ferdin tarafsız olamaması, *Kur'an*'ın hakikatlarını tam görmesine engel olup *Kur'an*'a hakkıyla bir tefsir yapmasına mani olacağı bildirilmiştir. “*Hem bir ferdin fehminden çıkan bir dava, kendisine has olup, başkası o davanın kabulüne davet edilemez. Meğer ki bir nevi icmain tasdikine mazhar*

¹²³ Nursi, *Lem'alar*, 34.

¹²⁴ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 8.

ola.” Burada da bir kişinin anlayışı kendisine bakacağı; ancak alimlerin çoğunluğu tarafından kabul edilirse başkaları o davaya davet edilebileceği söylenmiştir.¹²⁵

Bir kişinin *Kur'an*'a tefsir yapamayacağına dair bunları söyledikten sonra o tefsiri yapacak olan heyetin bazı özellikleri bildirilmiştir. İşte o heyetin özellikleri şunlardır: *Kur'an*'ın ince manalarının ve tefsirlerde dağınık halde bulunan güzelliklerinin ve zamanın tecrübesiyle, fenlerin keşfi ile ortaya çıkan fenni hakikatların anlaşılmasıyla, her biri birkaç fende uzman olacak şekilde; alimlerden oluşan bir heyetin ciddi araştırmaları ile bir tefsir meydana getirilmesi gerekir. “*Kanunî hükümlerin tanzim ve ittıradı, bir ferdin fikrinden değil, yüksek bir heyetin nazar-ı dikkat ve tedkikatından geçmesi lâzımdır ki, umumî bir emniyeti ve cumhur-u nâsın itimadını kazanmak üzere millete karşı bir kefalet-i zımniye husule gelsin ve icma-ı millet hücceti elde edebilsin.*” Bediüzzaman bu cümle ile de *Kur'an*'a tefsir yapacak olan heyetin milleti temsil yönünü söylemiştir. Daha sonra *Kur'an*'ı bir kişinin tefsir edeceği düşünüldüğünde gerekli olan şartları söyleyerek bu şartların ancak bir heyette bulunacağını şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Evet Kur'an-ı Azîmüşşan'ın müfessiri, yüksek bir deha sahibi ve nâfiz bir içtihada mâlik ve bir velayet-i kâmileyi haiz bir zât olmalıdır. Bilhâssa bu zamanlarda, bu şartlar ancak yüksek ve azîm bir heyetin tesanüdüyle ve o heyetin telahuk-u efkârından ve ruhlarının tenasübüyle birbirine yardım etmesinden ve hürriyet-i fikirlerinden ve taassublarından âzade olarak tam ihlaslarından doğan dâhî bir şahs-ı manevîde bulunur. İşte Kur'anı ancak böyle bir şahs-ı manevî tefsir edebilir. Çünkü 'Cüzde bulunmayan, küllde bulunur' kaidesine binaen, her ferdde bulunmayan bu gibi şartlar, heyette bulunur.*”¹²⁶

2.2. TEKRAR (التكرار)

Arap dilinde “*kaf*” ve “*ra*” harfleri birleştirmek ve tekrar etme anlamlarına gelmektedir ki bu da önceden yapılmış bir şeye geri dönüp onu yeniden ele almak manasında kullanılır. Fiil bu anlamıyla, bir şeyi tekrar yapma manasındadır.¹²⁷ “*Tekrir*”, “*كر*” fiilinin mastarı olup lugatta ‘*bir şeyi yinelemek, aynı şeyi bir daha*

¹²⁵ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 8.

¹²⁶ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 9.

¹²⁷ İbn Fâris Ebulhasen Ahmed b. Fâris b. Zekerriyya, “*kerra*” *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, Beyrut 1991.

yapmak ' manasında kullanılmaktadır.¹²⁸ “Tekrar” , “te” harfinin üstün harekesiyle aynı fiilin “tef’al” vezninde mastarıdır.¹²⁹ Tekrar kelimesi de tekririn manasına çok yakın olup lugatta ‘bir şeyi iki kere veya daha fazla yapma manasına’, ‘bir konuşma ya da yazıda aynı düşünceyi veya kelimeyi birçok defa söyleme’ manalarına gelmektedir.

Esasen tekrar meselesi ayrı bir çalışma yapılacak kadar tafsilatlı ve ehemmiyetli bir meseledir. Zaten bu noktada bir çok alimin müsbet, menfi ifadeleri olmuştur. *Kur’an*’ın belagatı incelenirken tekrarlar dikkatleri çekmiştir. Alimlerin bazıları belagattan olduğunu söylerken bazıları da belagattan olmadığını dava etmişlerdir. Bazı kimseler tekrar, belagat ile alakasızdır demişler; hatta *Kur’an*’ın belagatını rencide ettiğini, fesahatını ağırlaştırdığını, okumak ve dinlemekteki zevki azalttığını iddia etmişlerdir. Bu gibi kimselere karşı Abdulkerim Hatib, saçmaladıklarını, Arap dilinin belagat zevkini tatmadıklarından onun sırlarına vakıf olmadıklarını söylemiştir. Ayrıca *Kur’an*’ın belagatında tekrarların yerini şöyle ifade etmiştir: “*Kur’an*’daki tekrarların *Kur’an*’ın i’cazından bir i’caz, belagat özelliklerinden bir özelliktir ki *Kur’an*’dan önce bu kadar tatlı ve hoş bir tekrar mevcut değildi.”¹³⁰

Tekrar meselesine tafsilatlı olarak bakan Bedreddin Zerkeşi(ö. 1392) şunları söylemiştir: “*Kim faydasız olduğunu zannederek tekrarın, fesahat uslubundan olmadığını iddia ederse hata etmiş olur. Tam tersine tekrar, fesahatin güzelliklerindedir. Kur’an*’daki öğüt, vaad ve vaidlerle ilgili konular da buna hamledilebilir.”¹³¹

Bediüzzaman Said Nursi, *Kur’an* tekrarları ile belagat arasındaki ilişki üzerinde ısrarla durmuştur. Hatta *Kur’an*’daki tekrarlara gelen itirazlara karşı çok kuvvetli cevapları barındıran, Asa-yı Musa eserinin içerisinde “*Emirdağı Çiçeği*” namında bir risalesi mevcuttur.

İşte bu eserinde ihtiyacın tekrar etmesinden, tekrarın lüzumunu, yirmi sene müddetinde tekrar tekrar yapılan suallere cevap olan, ayrı ayrı çok tabakalara ders veren, koca kâinatı parçalayıp kıyamette şeklini değiştirerek dünyayı kaldırıp âhireti

¹²⁸ İbn Manzur, Cemaluddin Muhammed b. Mukerrem, *Lisanu’l-Arab*, I-VI, (nşr. Abdullah Ali Kebir, Muhammed Ahmed Hasbullah, Haşim Muhammed eş-Şazilî), Dâru’l-Me’arif, Kahire, ts. VI /135.

¹²⁹ Bedreddin Zerkeşi, *el-Burhan fi Ulumi’l Kur’an*,(I-IV), Daru İhyai’l-Kütübi’l-Arabiyye, Beyrut 1995, III/8.

¹³⁰ Adülkerim Hatib, *İ’cazü’l- Kur’an*, Daru’l-Fikri’l-Arabi, 1974, 194–195.

¹³¹ Zerkeşi, III, 12.

onun yerine kuracak ve zerrelere yıldızlara kadar her şeyin tek bir zâtın elinde ve tasarrufu altında bulunduğunu isbat edecek ve kâinatı ve unsurları kızdıran insanların zulümlerine, yaratılışın bir gayesi olarak Allah'ın gazabını gösterecek binler netice kuvvetinde bazı cümleleri ve nihayetsiz delillerin neticesi olan, bazı âyetleri tekrar etmenin kusur olmadığını yüksek bir belâgat olduğunu “*değil bir kusur, belki gayet kuvvetli bir i'caz ve gayet yüksek bir belâgat ve mukteza-yı hale gayet mutabık bir cezalettir ve fesahattir.*” cümlesiyle ifade eder.¹³²

Bu manaya misaller şunlardır:

İmam-ı Şafî (R.A.) gibi çok büyük müçtehidlerin “*Besmele tek bir âyet olduğu halde, Kur'anda yüzondört defa nâzil olmuştur.*” diye ifade ettikleri بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ cümlesinin kıymetini “*arşı ferşle bağlayan ve kâinatı ışıklandıran*” ve herkesin her dakika ona ihtiyacının olduğu bir hakikat olarak tarif eder. Madem böyle kıymetli bir cümledir o zaman milyonlar defa tekrar edilse yine ihtiyacın olacağını, hatta her gün ihtiyacımız olan ekmekten daha fazla ihtiyacımız olduğunu şöyle söyler: “*Değil yalnız ekmek gibi her gün, belki hava ve ziya gibi her dakika ona ihtiyaç ve iştiyak vardır.*”¹³³

Şuara suresinde sekiz¹³⁴ defa tekrar edilen اِنَّ رَبَّكَ لَهٗوَ الْعَزِیْزُ الرَّحِیْمُ “*Rabbin ise şüphesiz ki, kudreti herşeye galip olan ve rahmeti herşeyi kuşatan Allah'tır.*” âyeti, o surede hikâye edilen peygamberlerin kurtuluşlarını ve kavimlerine gelen azabları, kâinatın yaratılışının gayesi hesabına ve rububiyet-i âmmenin namına o binler hakikat kuvvetinde olan âyeti tekrar ederek, Cenab-ı Hakk'ın izzeti o zalim kavimlerin azabını ve rahmeti dahi peygamberlerin kurtuluşlarını icap ettiğini ders vermek için binler defa tekrar edilse de yine ihtiyacın olduğunu ve bu tekrarın “*i'cazlı ve icazlı bir ulvî belâgat*” olduğunu ifade eder.¹³⁵

Kur'an binler hakikatlarla alâkalı ve binler mesele kuvvetinde olan umumi dersler olmasındandır ki فَاِیَّ اِلٰهٍ رَبِّکُمْ تَتَّكِبٰنَ ayetinin otuz bir¹³⁶ defa وَيْلٌ یَّوْمَئِذٍ لِلْمُکَذِّبِیْنَ ayetinin on

¹³² Nursi, *Asa-yı Musa*, 63.

¹³³ Nursi, *Asa-yı Musa*, 63.

¹³⁴ Şuara: 26/9, 68, 104, 122, 140, 159, 175, 191.

¹³⁵ Nursi, *Sualar*, 246.

¹³⁶ Rahman: 55/13, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77.

iki¹³⁷ defa tekrar edilmesini “binler defa tekrar edilse yine lüzum var ve celalli bir i'caz ve cemalli bir îcaz-ı belâgattır.” şeklinde söylemiştir.¹³⁸

Bediüzzaman, *Kur'an*'daki tekrarların belagata zıt olup usanç verdiğini söyleyenlere de şöyle cevap verir: “*Ey arkadaş! Her parlayan şey, yakıcı ateş değildir. Evet tekrar ve tekerrür bazan usanç veriyor, fakat umumî değildir. Her yere, her kelâma ve her kitaba şamil değildir.*”¹³⁹

Usandırdığı zannedilen görünüşteki pek çok tekrarlar, belâgatça güzel karşılanmış, takdir edilmiştir. Evet insanın yediği yemeklerin bir kısmı gıda, diğer kısmı meyve olmak üzere iki çeşittir. Birinci kısmın tekrarı memnun edip, kat kat teşekkürlere vesile olurken; ikinci kısmın tekrarı usanç, yenilenmesi lezzet verir. İşte bunun gibi kelimeler de ikiye ayrılır. Bir kısmı ruhlara gıda, fikirlere kuvvet verici hakikatlardır ki, su gibi, hava gibi, ziya gibidir. Tekrar edilmesi ruhlara, fikirlere hayat verir. Meyve cinsinden olanların tekrarı güzel karşılanmaz. Bundan dolayı *Kur'an*'ın tamamı kalblere gıda ve kuvvet olup, tekrarı usanç değil, tatlılık ve lezzet verir. Hatta *Kur'an*'ın öyle ayetleri vardır tekrar edildikçe lezzetinin artacağını هُوَ الْمِسْكُ مَا كَرَّرْتَهُ يَتَضَوُّغُ¹⁴⁰ “o misk gibidir karıştırıldıkça kokar” ifadesi güzel tarif etmiştir.¹⁴¹

Tekrar zannedilen ayetlerin hakikatte tekrar olmadığını sadece lafızca birbirlerine benzediklerini, işin aslında farklı hikmetleri, gayeleri ifade ettiklerini söyleyen Bediüzzaman, *Kur'an*'da çok defa geçen Musa (A.S.) kıssasının çok faydalarının bulunduğunu söylemiştir. İşte kıssa-i Musa'nın (A.S.) bulunduğu her makamda o makama uygun gayeleri ifade etmesiyle belagatın zirvesinde olduğunu şöyle söyler: “*Evet Kur'an-ı Azîmüşşan, o kıssa-i meşhureyi, gümüş iken yed-i beyzasına alarak altın şekline ifrağıyla öyle bir nakş-ı belâgata mazhar etmiştir ki, bütün ehl-i belâgat, onun belâgatına hayran olmuşlar, secdeye varmışlardır.*”¹⁴²

Mesnevi-i Nuriye eserinde, *Kur'an*'da tekrarların mucize olduğunu ve o mucizeliğin bir parıltısı olarak yukarıda anlatılanlara ilave olarak şunlar ifade edilmiştir:

¹³⁷ Bu ayet *Kur'an*'da üç surede geçmektedir. Murselat: 77/15, 19, 24, 27, 34, 37, 40, 45, 47,49; Tur: 52/11; Mutaffifin: 83/10.

¹³⁸ Nursi, *Asa-yı Musa*, 63.

¹³⁹ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 30.

¹⁴⁰ Mihyar ed-Deylemi, Ebü'l Hüseyin (Ebü'l Hasan) Mihyar b. Merzeveyh ed-Deylemi el-Bağdadi *Divan-u Mihyar ed-Deylemi*, Darü'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire 1926, 184.

¹⁴¹ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 31.

¹⁴² Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 31.

Bediüzzaman *Kur'an*'ı bir zikir kitabı, bir dua kitabı, bir davet kitabı olduğundan dolayı surelerde görünen “*belâgatça ayn-ı isabet ve ayn-ı hikmettir*” şeklinde tarif etmiştir. Bilindiği üzere dua ve zikirde fazlasıyla tekrar etmek gerektir ki tekrar edildiği derece de sevap kazanmaya vesile olsun. Zikrin tekrarı kalbi nurlandırır, duanın tekrar edilmesi onu takrirdir, davetin tekrarı tesirini artırır.¹⁴³

Kur'an bütün insanların tabakalarına hitap ve deva olduğundan, “*zeki-gabî, takî-şakî, zâhid gayr-ı zâhid*” bütün insanların *Kur'an*'ın İlahi hitabına muhatap ve *Kur'an*'ın Rahmani eczanesinden ilâç almaya hakları vardır. Oysaki *Kur'an*ı tamamen ve daima okumaya herkesin gücü yetmez. Bundan dolayı ihtiyacın çok olduğu *Kur'an*'ın asıl maksadları olan Tevhid, ahiret, nübüvvet, adalet, ubudiyet gibi gayeler özellikle uzun surelerde tekrar edilmiştir. İşte bu şekilde her bir sure bir küçük *Kur'an* hükmünde olsun ta ki herkes kolaylıkla istediği zaman arzu ettiği sureyi okumakla bütün *Kur'an*'ın sevabını alabilsin. *وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ* “*And olsun! Biz düşünülmesi, anlaşılması ve ezberlenmesi için Kur'an'ı kolaylaştırdık.*”¹⁴⁴ Bu ayet *Kur'an*'ın tekrarındaki bu hikmetin varlığını ispat etmiştir.¹⁴⁵

2.3. TENEZZÜLAT (التنزيلات)

Tenezzülât: “*İnmek, düşmek, gönül alçaklığı, karşısındakinin seviyesine göre konuşmak*” gibi manalara gelmektedir.¹⁴⁶ Arapça نزل kökünden türetilmiş تنزل kelimesinin çoğuludur. تنزل kelimesi de Tefe'ul kalıbından gelmiştir o kalıbın masdarıdır. Bediüzzaman eserlerinde tenezzülât kelimesini daha ziyade “*karşısındakinin seviyesine göre konuşmak*” manasında kullanmıştır. Esasen Bediüzzaman bu kelimenin Arapların üslubunda bulunduğunu; “*anlayışlara riayet etmek, zihinlere uygun söylemek*”, manasında kullanıldığını şöyle ifade eder: “*Esalîb-i Arabda ukûl-ü beşere olan tenezzülât-ı İlahiye tabir olunan müraat-ı efham ve mümaşat-ı ezhan Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'da cereyan etti.*”¹⁴⁷ Başka bir eserinde de bu

¹⁴³ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 230.

¹⁴⁴ Kamer: 54/32.

¹⁴⁵ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 231.

¹⁴⁶ Yeğîn, 718.

¹⁴⁷ Nursi, *Muhakemat*, 46.

manayı “Beşerin akıllarının seviyesine ilahi tenezzülat” mealinde Arapça şu ibare التَّنَزُّلَاتُ إِلَى الْإِلَهِيَّةِ إِلَى عُقُولِ الْبَشَرِ ile söyler.¹⁴⁸

Bediüzzaman, tenezzülatın Kur'an'ın belagatına delil olduğunu ifade eden, Kur'an'ın muhataplarının hepsini düşündüğünü, onların zihinlerine göre ifadeler kullandığını şu cümle ile beyan etmiştir: “Kur'anın, tabakat-ı beşerin hissiyatına yaptığı müraat ve okşamalar, bilhâssa en büyük tabakayı teşkil eden avam-ı nâsın fehmini okşayarak, tevcih-i hitab esnasında yaptığı tenezzülât, Kur'anın kemal-i belâgatına delil ve bahir bir bürhandır.”¹⁴⁹

Kur'an'da ki “müteşabihatın”¹⁵⁰ hakiki manaları anlaşılmadığını bunun da Kur'an'ın, belagat üzerine tesis edilmiş olan mucizeliğine zıt olduğunu iddia edenler olmuştur. Bediüzzaman böyle kimselerin bu gibi iddialarının yersiz olduğunu, müteşabihatın Kur'an'ın belagatına zıt olmayıp tam tersine belagatın bir kaidesi olduğunu ifade etmiştir. Kur'an'ın açık ve anlaşılır olmasına kuvvet veren müteşabihatı; belagatın bir gereği olarak söylediği tenezzülata delil göstermiştir.¹⁵¹

Kur'an'ın bu yönüne itiraz edenlerin, şairin şu ifadesine bir örnek teşkil ettiklerini söyler. *'Sağlam sözleri kötileyen nice kişiler vardır ki, onların afetleri hasta anlayışlarından gelir.'*¹⁵² “Evet şâirin dediği gibi, fehimleri hasta olduğundan, sağlam sözleri ta'yib ediyorlar veya ayı gibi elleri üzüm salkımına yetişemediğinden, ekşidir diyorlar.” İşte böyle kimselerin Kur'an'ın mucizeliğini anlayamadıklarından yani kısa akılları ona yetişemediğinden noksan gördüklerini, kusur zannettiklerini ifade etmiştir.¹⁵³

Hitabenin dili ve üslubu dinleyicinin dil ve kültür seviyesine uygun olmalı muhatapın anlayabileceği şekilde konuşulması gerekir.¹⁵⁴ Kur'an-ı Kerim, herkese hitabeden, herkesi doğru yola irşad eden ilahi bir hitap olduğunu, dersine muhatap bütün insanlık olup insanların çoğunluğunun ise “avam” diye tabir edilen okuma

¹⁴⁸ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 116.

¹⁴⁹ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 79.

¹⁵⁰ Yusuf Şevki Yavuz, “MÜTEŞABİHAT”, *TDVİA.*, İstanbul 2006, XXXII, 270

¹⁵¹ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 115.

¹⁵² Ebu't-Tayyib el- Mütenebbi Ahmed el- Ca'fi el-Kufi, *Divan-u el- Mütenebbi*, Dar-u Beyrut, Beyrut, 1983, 246.

¹⁵³ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 115.

¹⁵⁴ Yusuf b. Abdullah b. Muhammed el-Ulyevî, *Riâyetü Hâli'l-Muhâtab fi Ehâdisi's-Sahihayn-Dirâse Belâğiyye Tahliliyye-*, Câmiatü'l-İmâm b. Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye Külliyyetü'l-Lugati'l-'Arabiyye (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1428-1429, 19

yazması fazla olmayan halk tabakasından oluştuğunu söyleyen Bediüzzaman, “*avam-ı nâs, ülfet ettikleri üslûblardan ve ifadelerin çeşitlerinden ve daima hayallerinde bulunan elfaz, maânî ve ibarelerden fikirlerini ayıramadıklarından, çıplak hakikatları ve akliyatı fahmedemezler.*” cümlesiyle de avamın vaziyetini tarif etmiştir. İşte onların alışkın oldukları ifadelerle beyanatta bulunan *Kur’an*’ın bu ifadelerinin yanlış anlaşılması için de “*o gibi ifadelere, hakaika geçmek için bir vesile nazarıyla bakılmalıdır.*” demiştir. Bu manaya misal olarak da الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى “*O Rahman ki, hükümlerini Arş’i kaplamıştır.*”¹⁵⁵ ayetini ders vermiştir. İşte bu ayette “*kinaye*”¹⁵⁶ yolu seçilerek Cenab-ı Hakk’ın kâinata ki tasarrufunun vaziyeti, ancak bir sultanın saltanatında yaptığı icraatla anlatılabileceğini söylemiştir. Bediüzzaman, Cenab-ı Hakk’ın bu gibi ayetlerde teşbihte bulunarak avam insanların zihinlerine meseleyi yakınlaştırdığını yani ilahi bir tenezzülatta bulunduğunu söyler. İşte Bediüzzaman bu gibi teşbihleri avam insanların hakikatlara geçebilmeleri ve *Kur’an*’daki en derin incelikleri görebilmeleri için, gözlerine bir dürbün veya numaralı birer gözlük olarak tarif eder. *Kur’an*’ın bu tarzda ki uslubunu gösteren ayetlerden bazılarını şunları da misal vermiştir:

يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

“*Allah’ın eli onların ellerinin üstündedir.*”¹⁵⁷

جَاءَ رَبُّكَ

“*Allah (ın emri) geldi*”¹⁵⁸

تَغْرُبُ (الشَّمْسُ) فِي عَيْنِ حَمِيَّةٍ

“*(Güneşin) çamurlu bir çeşme suyunda battı(ğını gördü)*”¹⁵⁹

وَ الشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ

“*Güneş de kendisine tayin edilmiş bir yörüngede akıp gider.*”¹⁶⁰

Bediüzzaman, avam insanların özelliklerini yukarıda anlatıldığı gibi söyledikten sonra da şunları ifade eder: “*Hissiyatı bu merkezde olan avam-ı nâsa yapılan*

¹⁵⁵ Taha:20/5.

¹⁵⁶ Ferhat Koca, “Kinaye”, *TDVİA.*, İstanbul 2002, XXVI, 36.

¹⁵⁷ Fecr: 89/22.

¹⁵⁸ Fetih: 48/10.

¹⁵⁹ Kehf: 18/86.

¹⁶⁰ Yasin: 36/88.

irşadlarda, belâgat ve irşadın iktizasınca, avamın fehimlerine müraat, hissiyatına ihtiram, fikirlerine ve akıllarına göre yürümek lâzımdır.” Belagatin gereği olarak söylediği “fikirlerine göre yürümek” tabirini Peygamber efendimiz Hazret-i Muhammed (A.S.M.) bir hadis-i şerifinde şöyle beyan eder: سِيرُوا عَلَى سَيْرِ أَسْعَفِكُمْ yani “Yürüyüşte zaif olana tabi olun.”¹⁶¹ Said Nursi anlayışlara riayet etmek, duygularına merhameten ifade etmeyi “Nasılki bir çocukla konuşan, kendisini çocuklaştırır ve çocuklar gibi çat-pat ederek konuşur ki, çocuk anlayabilsin.” cümlesiyle örneklendirmiştir. İşte avam insanların anlayışlarına göre ifade edilen Kur'an-ı Kerim'in ince hakikatlarını الْتَنَزُّلَاتُ الْإِلَهِيَّةُ إِلَى عُقُولِ الْبَشَرِ ifadesinin beyan ettiğini, bu ifadenin manasını da “İnsanların fehimlerine göre Cenab-ı Hakk'ın hitabatında yaptığı bu tenezzülât-ı İlahiye, insanların zihinlerini hakaikten tenfir edip kaçtırmamak için İlahî bir okşamaadır.” şeklinde tarif etmiştir. Bu izahların üzerine Kur'an'da yapılan bu tenezzülata itiraz edenler insafa davet edilerek bunun belagata uygun olduğu özellikle avamın zihinlerine yakınlaştırmak olduğu şu cümle ile ders verilmiştir: “fıkr-i beşerin bahusus avamın fikirlerinden en uzak olan hakaiki, şöyle bir tarîk ile takrib etmek, tarîk-i belâgat olan mukteza-yı halin mutabakatına muvafık ve makamın nisbetinde kemal-i vuzuh ve ifadeye mutabıktır.”¹⁶²

Bediüzzaman Kur'an'ın belagatını anlattığı başka bir eserinde, zihinlerin arkadaşı olan çeşitli tabirlerin kullanılması zihinlerin o tabirleri anlamasını kolaylaştırıp, muhabbetlerini kazanmasına yardımcı olacağını ifade eden şu cümleyi ders vermiştir: “Te'nis-i ezhan için akl-ı beşere karşı İlahî tenezzülât. Tenzil'in üslûbunda tenevvüü munisliğidir mahbub-u ins ü cânı.”¹⁶³

2.4. FESAHAHAT (فصاحت)

Fesahat, lugatta “fasahat” olarak geçmektedir. “Doğru ve düzgün söyleyiş, açık ve güzel ifadeli konuşmak”¹⁶⁴ manasındadır. Lugat-ı Remzi'de şu gibi tarifler de vardır: “Aslında kelime 'Südün köpüğü gidip halis kılması' manasına idi. Sonra bir şeyin

¹⁶¹ Nursi, *Kastamonu Lahikası*, 248.

¹⁶² Nursi, *Muhakemat*, 160.

¹⁶³ Nursi, *Kastamonu Lahikası*, 172.

¹⁶⁴ Yeğün, 149.

safileşmesi şüphelerden muhafaza olması manasında kullanılmıştır."¹⁶⁵ İşin aslında Fesahat belagatın bir alt derecesidir; yani fesahatın yüksek derecesine belagat denir.¹⁶⁶

"Derece-i i'cazda belâgat-ı Kur'anîyedir. O belâgat ise, nazmın cezaletinden ve hüsn-ü metanetinden ve üslûblarının bedaatinden, garib ve müstahsenliğinden ve beyanının beraatinden, faik ve safvetinden ve maânîsinin kuvvet ve hakkaniyetinden ve lafzının fesahatinden, selasetinden tevellüd eden bir belâgat-ı hârikulâdedir" . İşte Bediüzzaman *Kur'an*'ın mucize olan belagatını tarif ederken belagatın bir yönünü de lafızlardaki fesahat olarak söylemiştir.¹⁶⁷

Bediüzzaman *Kur'an*'ın lafzında gayet akıcı, ahenkli bir fesahatinin olduğunu ve bu fesahatin varlığına dair usandırmamasını delil gösterirken, fesahatin hikmetine de beyan ve maânî ilimlerinde ki alimlerin şهادetlerini kuvvetli bir delil olarak söylemiştir. *Kur'an*'ın bu fesahatının neticesidir ki binler defa tekrar edilse usandırmamıştır; bu manayı daha da parlatan ifade ise okuma yazması olmayan bir kimsenin *Kur'an*'ı dinleyerek şunu söylemesidir: "*En güzel, en meşhur bir beyti iki-üç defa işitsem, bana usanç veriyor. Şu Kur'an ise hiç usandırmıyor, gittikçe daha ziyade dinlemesi hoşuma gidiyor. Öyle ise bu insan sözü değildir.*"¹⁶⁸ Dört yaşında iken *Kur'an*'ı hıfzeden "*Süfyan İbn-i Uyeyne(ö. 813)*"¹⁶⁹ gibi; çok kimselerin bütün *Kur'an*'ı hafızasına alması da *Kur'an*'ın fesahatının öyle yüksek bir seviyede olduğunu gösteriyor ki küçük bir çocuğun hâfızasına da ağır gelmemiştir. Bediüzzaman bunlara ilaveten en hastalıklı, az bir sözden rahatsız olan bir kimseye sıkıntı vermeyip hoş geldiğini, ölüm döşeğinde olan bir kişiye zezem suyunun lezzet vermesi gibi lezzet verdiğini de *Kur'an*'ın fesahatına delil olarak söylemiştir.¹⁷⁰

Kur'an'ın usandırmamasının sırrı kalplere gıda, akıllara kuvvet, ruha su ve ışık ve nefislere şifa olmasındandır. İnsanın her gün ekmek yemesi, su içmesi havayı teneffüs etmesi gibi olup meyve gibi değildir. Çünkü insan her gün meyve yese usanır. İşte *Kur'an*'ın böyle bir özelliğinin onun fesahatinden olduğunu şu cümle ile ifade etmiştir: "*Demek Kur'an, hak ve hakikat ve sıdk ve hidayet ve hârika bir fesahat olduğundandır*

¹⁶⁵ Hüseyin Remzi, *Lugat-ı Remzi*, Matbaat-ı Hüseyin Remzi, İstanbul h. 1305, 98.

¹⁶⁶ Bolelli, 26.

¹⁶⁷ Nursi, *Sözler*, 368.

¹⁶⁸ Nursi, *Mektubat*, 182.

¹⁶⁹ İbrahim Hatiboğlu, "Süfyan b. Uyeyne" *TDVİA*. İstanbul 2010, XXXVIII, 28-29.

¹⁷⁰ Nursi, *Sözler*, 378.

ki, usandırmıyor, daima gençliğini muhafaza ettiği gibi taravetini, halâvetini de muhafaza ediyor.” Kur’an’ın bu fesahatini, tatlılığını, tazeliğini Kur’an’ın bahsettiği hakikatlara inanmayan kimselerde tasdik etmişler hatta hayran olmuşlardır. O inanmayanlardan dikkatli belîğ birisi Kur’an’ı dinlemek için gitmiş. Dinleyip döndükten sonra demiş ki: “Şu kelâmın öyle bir halâveti ve taraveti var ki, kelâm-ı beşere benzemez. Ben şâirleri, kâhinleri biliyorum. Bu onların hiç sözlerine benzemez. Olsa olsa etbaumızı kandırmak için sihir demeliyiz.”¹⁷¹ Bu herifin bu ifadesi Kur’an’ın düşmanları tarafından da faziletinin kabul edildiğini göstermiştir. Hele bu düşmanlar Kureyşiler gibi inatçı kimseler olursa ne derece gösterdiği daha iyi anlaşılır. **الْفُضْلُ مَا شَهِدَتْ بِهِ الْأَعْدَاءُ** "Fazilet odur ki; düşmanlar dahi onu tasdik etsin."¹⁷² kaidesine güzel bir misal olmuştur.

Kur'an-ı Hakîm'in fesahatını ayet ayet, cümle cümle izah etmek çok uzun olacağından yalnız örnek olarak bir ayetteki hece harflerinin vaziyetiyle meydana gelen “fesahat” ve o fesahatten parlayan bir mucizelik yönü gösterilecektir.

ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمْنَةً نُعَاسًا يَعْشَىٰ طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنْ الْأَمْرُ كُلُّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

“Sonra o kederin arkasından üzerinize bir emniyet indirdi. Sizden bir taifeyi uyku sarıyordu, bir taifeyi de nefisleri can kaygısına düşürmüş, Allah’a karşı cahiliyet zannı gibi hakları olmayan bir zan besliyorlar. ‘Bu işten bize ne?’ diyorlardı. De ki: ‘Bütün işler Allah’ındır.’ San açıklamadıkları şeyi de nefislerinde gizliyorlardı. ‘Eğer bu iş için elimizde bir şey olsaydı burada öldürülmezdik.’ diyorlar. De ki: ‘Siz evinizde de olsanız, yine oradan çıkar üzerlerine öldürülmeleri yazılmış olanlar can verecekleri yere giderlerdi. Allah sizi ibtila etti, sadırlarınızda olan şeylerden dolayı ve kalplerinizdeki niyetlerinizi temizlemek için yaptı. Allah sadırlarda olanları çok iyi bilendir.’”¹⁷³

Bediüzzaman, bu ayette bütün hece harflerinin mevcut olup ayetin fesahatına zarar vermediğini hatta parlaklık kazandırdığını çeşitli tellerin birbirlerine uygunluğu

¹⁷¹ Nursi, *Sözler*, 378.

¹⁷² Nursi, *Mektubat*, 214.

¹⁷³ Al-i İmran: 3/154.

gibi bir nağme kattığını söylemiştir.¹⁷⁴ Şimdi de bu ayetteki hece harflerinin nasıl zikredildiğine bakalım:

Hece harflerinden "ya" ile "elif" en hafif olduklarından iki kardeş gibi her birisi yirmi bir defa tekrarı, "Mim" ile "nun"¹⁷⁵ birbirinin kardeşi ve birbirinin yerine geçtiği için her birisi otuz üçer kere zikredilmiştir. ش ص س mahreç, sıfat, ses noktasından kardeş oldukları için her biri üç kez, ع غ kardeş oldukları halde ع daha hafif altı defa, غ ağırlığı için yarısı olarak üç defa kullanılmıştır. ز ط ظ ذ ز çıkış yerleri, sıfat ve ses cihetinden kardeş olduklarından her birisi ikişer defa, "lâm" ve "elif" ile beraber ikisi لا suretinde birleştikleri ve "elif" لا suretinde hissesi "lâm" harfinin yarısıdır. Ondan dolayı "lâm" kırk iki defa, "elif" onun yarısı olarak yirmi bir defa zikredilmiştir. "Hemze" "he" ile mahreççe kardeş oldukları için hemze on üç, "he" bir derece daha hafif olduğu için on dört kez, ق ف ك kardeş olduklarından ق harfinin bir noktası fazla olduğu için ق on, ف dokuz, ك dokuz. ب dokuz, ت on iki, "ta" harfinin derecesi üç olduğu için on iki defa zikredilmiştir. ر harfi "lâm" harfinin kardeşidir. Fakat ebced hesabıyla ر harfi iki yüz, "lâm" harfi otuzdur. İşte bu ebced noktasında ر harfi altı derece yukarı çıktığından altı derece aşağı inmiştir. Hem ر telaffuz edilmesinde "tekrir sıfatına"¹⁷⁶ sahip olduğundan ağır olup yalnız altı defa zikredilmiştir. ض ح ث خ ağırlıkları ve bazı münasebet yönlerinden dolayı birer defa söylenmişlerdir. "Vav" harfi "he" harfinden ve "hemze" den daha hafif ve "ya" harfinden ve "elif" harfinden daha ağır olduğu için on yedi kez, ağır hemzeden dört derece yukarı, hafif eliften dört derece aşağı kullanılmıştır.¹⁷⁷

Bediüzzaman, bu ayetteki hece harflerinin bu derece düzgün ve ölçülü olmasının beşer işi olamayacağına ve tesadüfün karışamayacağına delil olarak söylediği gibi lafızlardaki fesahate medar olduğunu da ifade etmiştir. İşte Bediüzzaman'ın Kur'an'ın fesahatına sadece bu harflere sınırlı olmayıp kelime cümle ve manalarında da olduğunu şöyle ifade eder: *Madem harflerinde böyle intizam gözetilmiş. Elbette kelimelerinde, cümlelerinde, manalarında öyle esrarlı bir intizam, öyle envârlı bir insicam gözetilmiş ki, göz görse "Mâşâallah", akıl anlasa "Bârekâllah" diyecek.*¹⁷⁸

¹⁷⁴ Nursi, *Sözler*, 378.

¹⁷⁵ Tenvin de nun olarak sayılabilir.

¹⁷⁶ Tekrir sıfatı.

¹⁷⁷ Nursi, *Sözler*, 379.

¹⁷⁸ Nursi, *Sözler*, 380.

Bediüzzaman Kur'an'daki tekrarların da Kur'an'ın fesahatına delil olduğunu şöyle bir cümle ile söylemiştir: *“Binler netice kuvvetinde bazı cümleleri ve hadsiz delillerin neticesi olan bir kısım âyetleri tekrar etmek; değil bir kusur, belki gayet kuvvetli bir i'caz ve gayet yüksek bir belâgat ve mukteza-yı hale gayet mutabık bir cezalettir ve fesahattir.”*¹⁷⁹

2.5. SELASET(سلاست)

Selaset: *“Anlatıştaki kolaylık ve rahatlık; açık, kolay, akıcı ve ahenkli ifade.”* manalarına gelmektedir.¹⁸⁰ Bediüzzaman kelamın selasetini, kelamda anlatılmak istenen asıl gayeyi hedef etmek ve maksadın kelamda, zihne gelecek diğer manalar arasından kendini göstermesi anlamında; *“mesîl-i garazda sedad ve maksad ve müstekarrın temeyyüzüdür.”* cümlesiyle söylemiştir.¹⁸¹

Hem selaseti bozmamak için de söylenecek kelamın hissiyatta tamam olmadan sıçramaması, başkasıyla karıştırılmaması ve peş peşe gelen manalarda derece derece söylemenin gerektiğini *“Kelâmda hissiyatta tamam olmadan çifte atmak, başkasıyla mezcetmek, selasetini tağyir eder. Ve nizamsız ıstibaktan tevakki ve maânî-i müteselsileden tederrüc lâzımdır.”* şeklinde ifade eder. Hem *“san'at-ı hayaliyesiyle tabiata şakirdlik etmek gerektir. Tâ tabiatın kavanini onun san'atında in'ikas edebilsin.”* cümlesi de kelamın selasetinin bir özelliği olan; sun'ilikten yapmacık ifadelerden kaçınmanın lüzumu dile getirilmiştir ki insanın sözleri içtenlikle, doğal olarak söylendiği bilinsin, manasını ifade etmiştir.¹⁸² İşte selasetin bu özelliğine *Kur'an-Kerim*'in büyük bir misal olduğunu Kur'an için söylediği şu cümle ile beyan etmiştir: *“(Kur'an) hiçbir tekellüf ve hiçbir tasannu ve hiçbir gösterişe meydan vermeden selaset-i fitriyesini ders vermekle güzel bir i'caz gösterir.”* *Kur'an*'ı okuyanların zorlanmadıklarını, selasetinin varlığına *“Kur'anın okunuşunda yüksek bir selaset vardır ki, lisanlara ağır gelmez.”* ifadesiyle delil göstermiştir. *Kur'an*'ın üslubundaki selaseti de yaratılışa uygun bir ifade olarak şöyle tarif eder: *“Üslûb-u Kur'anîde öyle bir cezalet*

¹⁷⁹ Nursi, *Şualar*, 245.

¹⁸⁰ Yeğîn, 618.

¹⁸¹ Nursi, *Muhakemat*, 107.

¹⁸² Nursi, *Asar-ı Bediyye*, 239.

ve selaset ve fitrîlik var ki: *Güya Kur'an bir hâfızdır; kudret kalemiyle kâinat sahifelerinde yazılan âyâtı okuyor.*"¹⁸³

Bediüzzaman Kaf Suresinden,

مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ * وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدٌ * وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمَ الْوَعِيدِ * وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ * لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ * وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَىٰ عَتِيدٍ * أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ كُلٌّ كِفَّارٍ عَتِيدٍ *

“İnsanın ağzından hiçbir söz çıkmaz ki onu yazmaya hazır , gözetleyici bir melek olmasın. Derken ölüm sarhoşluğu gerçekten geliverir. İşte senin kaçıp durduğun şey budur. Ve sura üfürülür. Vaad olunan gün işte budur. Herkes yanında bir sevk eden bir de şahitlik eden meleklerle beraber gelir. And olsun ki sen bundan gafildin. Şimdi sözünden perdeyi kaldırdık. Bakışın pek keskindir bugün! Yanındaki melek, 'İşte onun defteri bende hazırdır.' der. Atın cehenneme her bir inatçı kafiri!"¹⁸⁴ ayetlerini okurken şeytanın "Kur'anın en mühim fesahatını, siz onun selasetinde ve vuzuhunda buluyorsunuz. Halbuki şu âyette nereden nereye atlıyor?" şeklinde itiraz ettiğini, bu atlamalar içerisinde selasetin olmayacağını iddia ettiğini söyler.¹⁸⁵ İşte Bediüzzaman'ın şeytanın bu itirazına karşı şeytanı susturacak kuvvetli cevaplar verdiğini mevzunun sonunda ifade edilen şu kısım açıklığa kavuşturmuştur:

“İşte ey şeytan! Şimdi bir sözün daha varsa söyle...

Şeytan der:

Bunlara karşı gelemem, müdafaa edemem. Fakat çok ahmaklar var, beni dinliyorlar ve insan suretinde çok şeytanlar var, bana yardım ediyorlar ve feylesoflardan çok firavunlar var, enaniyetlerini okşayan mes'eleleri benden ders alıyorlar. Senin bu gibi sözlerin neşrine sed çekerler. Bunun için sana teslim-i silâh etmem!"¹⁸⁶

Bediüzzaman, Kaf Suresindeki selaseti izah etmeden evvel Kur'an'daki selasete diğer surelerden bazı misaller verir.

¹⁸³ Nursi, *Lem'alar*, 128.

¹⁸⁴ Kaf: 50/18-24.

¹⁸⁵ Nursi, *Sözler*, 191.

¹⁸⁶ Nursi, *Mektubat*, 316.

Mesala:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا * إِذِ انبَعَثَ أَشْقَىٰهَا * فَقَالَ لَهُمُ رَسُولُ اللَّهِ تَاقَةَ اللَّهِ

وَسُقِيَّهَا * فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوا مَا فَدَمَدَمَ عَلَيْهِمُ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّيَهَا * وَلَا يَخَافُ عُقْبَىٰهَا

“Semud kavmi, azgınlığı yüzünden peygamberini yalanladı. Onları en azgını baş kaldırdığı zaman, Allah’ın Resulü kendilerine ‘Allah’ın bir mucize olarak yarattığı şu deveye dokunmayın; onun su içmesine mani olmayın’ demişti. Onlar peygamberlerini yalanlayıp deveyi öldürdüler. Rableri de, günahları yüzünden onları azapla kuşatıp hepsini birden helak etti. Allah onlara verdiği cezanın akıbetinden korkacak değildir.”¹⁸⁷ ayetlerinde Semud kavminin acı ve önemli hadiselerini ve neticelerini ve kötü sonlarını kısa birkaç cümle ile veciz ve mucize bir surette, selasetli anlayışa zarar vermeyecek bir şekilde beyan ettiğini söyler.¹⁸⁸

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

“Balığın yuttuğu Yunus’u da hatırla ki, öfkelenerek kavmini terk etmiş ve Bizim de kendisini bu yüzden bir sıkıntıya uğratmayacağımızı sanmıştı. Sonra karanlıklar içinde kaldığında niyaz etti: ‘Senden başka ilah yoktur; Seni her türlü noksandan tenzih ederim. Gerçekten ben nefsinde zulmedenlerden oldum.’”¹⁸⁹ Ayetinin de أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ cümlesinden فِي الظُّلُمَاتِ cümlesine kadar çok cümlelerin atlanmış olmasının zikredilmeyen cümlelerin anlayışa ve selasete zarar vermediğini söyler.¹⁹⁰

Kaf Suresin âyetinde ise hadiselerin zikredilmeyen kısmını hayale havale ederek yüksek bir selasetin varlığını ders verir. Kaf Suresinde ki yukarıda geçen ayetin tahlilini şöyle yapar: “Kâfirin pek müdhiş ve çok uzun ve bir günü elli bin sene olan istikbaline ve o istikbalin dehşetli inkılabatında kâfirin başına gelecek elîm ve mühim hâdisata birer birer parmak basıyor. Şimşek gibi fikri, onlar üstünde gezdiriyor. O pek çok uzun zamanı, hazır bir sahife gibi nazara gösterir.”¹⁹¹

¹⁸⁷ Şems: 91/11-15.

¹⁸⁸ Nursi, *Mektubat*, 317.

¹⁸⁹ Enbiya: 21/87.

¹⁹⁰ Nursi, *Sözler*, 192.

¹⁹¹ Nursi, *Mektubat*, 318.

Bediüzzaman başka bir eserinde de *Kur'an*'daki selasetin mucize seviyesinde olduğunu şöyle söylemiştir: “*Kur'an-ı Kerim'in selaseti ve yüksek belâgatı ve nakışındaki inceliği tabaka-i i'caza vâsıl olmuştur.*”¹⁹²

2.6. VÜS'AT (وسعة)

Vüs'at: “*Genişlik bolluk*” manalarına gelmektedir.¹⁹³ Arapça وسع kökünden türetilmiş bir kelimedir. Mana yönünden ‘*camiiyet*’e yakındır; onun bir parçası olarak da düşünülebilir. Her ne kadar *camiiyete* yakın olsa da Bediüzzaman bu kavramı ayrıca kullanmış ve *Kur'an*'ın belagatına delil göstermiştir.¹⁹⁴ Mesela:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ اللَّسَانِ وَالْوَالِدِ *¹⁹⁵

“*Göklerin ve yerlerin yaratılışı ile dillerinizin ve renklerinizin farklılığı da Onun ayetlerindedir.*”¹⁹⁵

وَالسَّمَوَاتِ مَطْوِيَّاتٍ بِيَمِينِهِ *¹⁹⁶

“*Gökler Onun kudret elinde dürülmüştür.*”¹⁹⁶

يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ *¹⁹⁷

“*O sizi annelerinizin karnında üç karanlık içinde, bir yaratılıştan diğerine çevirerek yaratıyor.*”¹⁹⁷

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ *¹⁹⁸

“*Gökleri ve yeri altı günde yarattı.*”¹⁹⁸

يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ *¹⁹⁹

“*Allah kişi ile kalbi arasına girer.*”¹⁹⁹

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ *²⁰⁰

“*Zerre kadar bir şey bile Ondan uzak kalamaz.*”²⁰⁰

¹⁹² Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 166.

¹⁹³ Yeğin, 767.

¹⁹⁴ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 79.

¹⁹⁵ Rum: 30/22.

¹⁹⁶ Zümer: 39/67.

¹⁹⁷ Zümer: 39/6.

¹⁹⁸ A'raf: 7/54.

¹⁹⁹ Enfal: 8/24.

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ *

“O geceyi gündüze, gündüzü de geceye çevirir. Gönuüllerde saklı olanı hakkında bilen Odur.”²⁰¹

Bu ayetlerin en harika edebiyatçıları secde ettirecek derecede olan belagatını anlatırken, belagatının bir yönünü de vüs’at olarak bildirmiştir. Son derece geniş manaların çok dikkatli bir şekilde ifade edilmesi anlamında “nihayet vüs’ati nihayet dikkat içinde gösterir” cümlesi ile meseleyi izah eder.²⁰²

Bediüzzaman, Kur’an’ın vüs’atını; okuma yazma seviyesi en düşük kimse ile en yüksek alime kadar her tabakaya bakan bir yönünün olması olarak da şöyle tarif eder: “Evet hitabat-ı Kur’aniyenin vüs’ati ve maânî ve işaretindeki genişliği ve en âmi bir avamdan en has bir havassa kadar derecat-ı fehimlerini müraat ve mümaşat etmesi gösterir ki; herbir âyetin herbir tabakaya bir vechi var.”²⁰³

Kur’an’ın bütün insanların her zamandaki ihtiyaçlarına cevap vermesini ifade eden şu cümle camiiyetini ifade ettiği gibi vüs’atin de belagata delil olduğunu göstermiştir: “Bütün zamanlarda, bütün insanların maddî ve manevî ihtiyaçlarını temin için nâzil olan Kur’anın hârikulâde haiz olduğu câmiyet ve vüs’at ile beraber, tabakat-ı beşerin hissiyatına yaptığı müraat ve okşamalar, bilhâssa en büyük tabakayı teşkil eden avam-ı nâsın fehmini okşayarak, tevcih-i hitab esnasında yaptığı tenezzülât, Kur’anın kemal-i belâgatına delil ve bahir bir bürhan olduğu halde, hasta olan nefislerin dalaletine sebep olmuştur.”²⁰⁴

Bediüzzaman sözün zenginliğini ve vüs’atını söze ait olan kapalı manalara ima edilmesi ve üslubun işaretleriyle asıl maksada tabi bazı manaların gösterilmesiyle olacağını ifade eden şu cümleyi kullanmıştır: “Kelâmın servet ve vüs’ati ise; -nasıl suret-i terkib, nefis-i maksadı gösterir. Öyle de- müstetbeatının telmihatıyla ve esalibin işaretleriyle garazın levazım ve tevabiini göstermek ve ihtizaza getirmektir.” Bu şekilde ima ve işaret olursa hayalin ferahlanacağını ve susmuş olan tarafların konuşmasıyla kalplerin en derin yerlerine tesir edip beğendirmeye vesile olacağına dair de “Zira

²⁰⁰ Sebe: 34/3.

²⁰¹ Hadid: 57/6.

²⁰² Nursi, *Mektubat*, 391.

²⁰³ Bediüzzaman Said Nursi, *Nur Çeşmesi*, (1.Baskı), Envar Neşriyat, İstanbul 2004, 125.

²⁰⁴ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 75.

telmih ve işaret ise, sâkin olan hayalâtı ihtizaza ve sâkit olan cevanibini söylettirmekle kalblerin en uzak köşelerindeki istihsanı ve alkışlamayı tehyic etmeye büyük bir esastır." demiştir. Sözü söyleyen o sözdeki ima ve işaretlerden mes'ul olmaz. Çünkü ima ve işaretler sözde kastedilmez, sözün etrafını seyrettirmek içindir.²⁰⁵ Bir sözdeki vüs'atin nasıl olacağı bu şekilde tarif edilmiştir.

Şu beytin içine girilse bu manaya misal olup seyretmeye uygun noktalar olacaktır. Böyle ifadeler geniş zamanı kasteden vüs'atli ifadelerdir.

قَالَتْ كَبُرَتْ وَ شَبَبْتُ فُلْتُ لَهَا * هَذَا غَبَارُ وَقَايعِ الدَّهْرِ

*'Dedi: "İhtiyar oldun." Dedim: "Değildir; belki mesaib-i dehrin gürültüsünden ayakları altında çıkıp sakalıma konmuş bir beyaz gubardır."*²⁰⁶

2.7. BERAAT(براعت)

Beraat: *"Haşmet, metanet. İlim ve şecaatte güzel vasıflarda emsalinden üstünlük. Hüsin ve cemalde tam olmak."* manalarına gelmektedir.²⁰⁷ Bediüzzaman, *Kur'an*'ın belagatının bir parçası olarak ifade ettiği beraati *"Evet tergib ve terhib, medh ve zemm, isbat ve irşad, ifham ve ifham (إفحام و إفهام) gibi bütün aksam-ı kelâmiyede ve tabakat-ı hitabiyede beyanat-ı Kur'aniye en yüksek mertebededir."* cümlesinden anlaşıldığı gibi kısımlara ayırmıştır.²⁰⁸

İşte bu kısımları maddeler halinde inceleyelim.

2.6.1. Tergib ve Terhib

Tergib: *"şevklendirme, ümitlendirme, isteklendirme"*²⁰⁹ manalarına gelmektedir. *Kur'an*'da bu makamda hadsiz misaller bulunmaktadır. Ancak Bediüzzaman *هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ* suresi diye isimlendirdiği İnsan Suresini terğîbe örnek olarak getirir. İşte bu

²⁰⁵ Nursi, *Muhakemat*, 93.

²⁰⁶ Ebu'l-Abbas b. Muhammed b. Cafer İbnü'l-Mu'tez, *Divan-u İbni'l Mu'tez*, Dar-u Sadır, Beyrut, ts, 258.

²⁰⁷ Yeğîn, 59.

²⁰⁸ Nursi, *Sözler*, 380

²⁰⁹ Yeğîn, 718.

surenin beyanında öyle bir teşvik vardır ki cennetin kevser suyu gibi hoş, meyveleri gibi tatlı, hurileri gibi güzeldir.²¹⁰

Terhib: “fazla korkutmak, tehdit etmek” manalarına gelir.²¹¹ Bediüzzaman, *Kur’an*’ın insanları hakka, hakikate teşvik etmekte emsalsiz olduğu gibi cezadan, azabdan korkutmak noktasında da benzersiz olduğunu ders verir. Bu makamda da *Kur’an*’ın pek çok ayetleri misal olduğu gibi Bediüzzaman, هَلْ أَتَيْكَ حَدِيثُ الْعَاشِيَةِ diye isimlendirdiği Gaşiye Suresini misal vermiştir. Hatta Cenab-ı Hakkın tehdidinin dehşetini gösteren; cehennemine kafirlere karşı öfkesini ifade eden تَكَادُ تَمَيَّرُ مِنَ الْعَيْظِ “Neredeyse öfkeden parçalanacak!”²¹² ayeti *Kur’an*’ın terhib makamında derecesini gösterir.

2.6.2. Medh ve Zemm

Medh: “Birisinin iyiliğini iyi vasıflarını söylemek. Övmek”²¹³ manalarına gelmektedir. Bediüzzaman, methetmek olan bu makamda “Elhamdülillah” kelimesi ile başlayan beş sureyi misal verir. O surelerdeki bahislere işaret edildiğini söylemiştir.²¹⁴

Zemm: “Kötülemek, ayıplamak” manalarına gelmektedir.²¹⁵ Çirkin bir şeyi kötülemekte de *Kur’an*’ın misli yoktur. “Sizden biri ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?”²¹⁶ ayetinin kötü bir şey olan gıybeti altı derecede çirkin gösterdiğini zemm makamına misal vermiştir.

2.6.3. İsbat ve İrşad

İsbat makamında misal olarak verdiği çok ayetlerden bir tanesi de şu ayettir:

قَالَ مَنْ يُحِبِّي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ*

فُلٌ يُحِبُّهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

²¹⁰ Nursi, *Sözler*, 380.

²¹¹ Remzi, *Lugat-ı Remzi*, 700.

²¹² Mülk: 67/8.

²¹³ Yeğün, 394.

²¹⁴ Nursi, *Sözler*, 380.

²¹⁵ Yeğün, 787.

²¹⁶ Hucurat: 49/12.

“İnsan der: Çürümüş kemikleri kim diriltecek? Sen, de: Kim onları bidayeten inşa edip hayat vermişse O diriltecek.”²¹⁷ İşte bu ayette *Kur’an*, insanları ahirette tekrar dirileceğine delil olarak ilk yaratılmalarını gözlerinin önüne getirmiştir. Çünkü bir şeyin ikinci kez yapılması birinci kez yapılmasından daha kolaydır.²¹⁸

İrşad makamında, *Kur’an*’ın beyanlarının muhataplara tesir etmesini her hisse uygun gelmesini söylemiştir. Çünkü *Kur’an* öyle tesirli, şefkatli ifadeler kullanır ki, ruha şevk, kalbe zevk verir. Akli merakla, gözü yaşla doldurur.²¹⁹

2.6.4. İfh’am ve İfham (إفهام و إفحام)

İfh’am (إفحام) : “İkna edip susturmak, delil göstermekle galip gelmek” manalarına gelmektedir.²²⁰

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

“Eğer kulumuza indirdiğimiz *Kur’an*’dan bir şüpheniz varsa, size yardım edecek, şahadet edecek bütün büyüklerinizi ve taraftarlarınızı çağırınız, birtek suresine nazire yapınız. Eğer iddialarınızda doğru kimseler iseniz.”²²¹

İşte bu ayet kafirleri susturan bir misaldir. Şöyle ki: yardım edecek herkesin çağrılması ile beraber *Kur’an*’a bir benzer yapılamayacağı yönünde kafirlere meydan okunmuştur. Onların davalarında söyleyecekleri şeyler ağızlarına tıkanmıştır, susturulmuştur.²²²

İfham (إفهام): “Anlatmak, bildirmek” manalarına gelmektedir.²²³ *Kur’an* bu makamda muhataplarının zihinlerine anlayışlarına göre hitaplarda bulunmuştur. *Kur’an* en derin feylesofların bile yetişemedikleri ince hakikatları okuma yazması olmayan en basit fikirli kimselere de benzetmelerle “*müteşabih*” ayetlerle bildirmiştir.²²⁴

²¹⁷ Yasin: 36/78-79.

²¹⁸ Nursi, *Sözler*, 114.

²¹⁹ Nursi, *Sözler*, 383.

²²⁰ Yeğin, 253.

²²¹ Bakara: 2/23.

²²² Nursi, *Sözler*, 384.

²²³ Yeğin, 253.

²²⁴ Nursi, *Sözler*, 390.

2.8. BEDAAT (بداعت)

Bedaat: “Acib ve garip olma, yeni zuhur etme” manalarına gelmektedir.²²⁵ Bediüzzaman bedaati, Kur’an’ın üslublarının hiçbir eseri, hiç kimseyi taklid etmeyip hiç kimsenin de onu taklid edememesi olarak açıklar. Said Nursi bedaate evvela kimsenin eserinde görülmeven Cenab-ı Hakk ile Peygamberimiz Hazreti Muhammed (A.S.M.) arasında ilahi birer şifre olan “Huruf-u Mukatta’a” namındaki ayetleri misal vermiştir.

الم * الر * طه * يس * حم * عسق

Surelerin başında zikredilen harflerin, harflerin kısımları olan “mechure”, “mehmuse”, “şedide”, “rahve”, “zelaka”, “kalkale” gibi kısımlarının her birinden yarısını almıştır. Şu birbiri içine girmiş olan kısımları ve iki yüz ihtimalden biri olan hepsinden yarım almak insanların işi olamayacağını söylemiştir.²²⁶

2.9. CEZALET(جزالت)

Cezalet, kelime anlamı olarak “*Rekabetsiz ifade. Güzellik. Müdebbirlik akıllılık.*” manalarına gelmektedir. Edebiyatta ise kelimeler, ince veya sert söylenişlerine göre; elfaz-ı cezle veya elfaz-ı rakika diye ikiye ayrılır. Elfaz-ı cezle: “*Söylenişte tatlılığı bulunan veya heybet, ululuk, çarpışma, korkutma, yıldırma ifade etmeğe uygun kelimeler olarak ayrılır. Celadet, sadme, kazanfer, çekaçek, dıraşan gibi.. Bu çeşit kelimelerle söylenen ve yazılan ifadelerde cezalet var denir.*”²²⁷

Bediüzzaman daha ziyade Kur’an ayetlerinin düzenindeki cezaletten bahsetmiştir. Bediüzzaman İşarat-ül İcaz isimli eserinin tamamen Kur’an’ın nazmındaki cezalet ve metanetten bahsettiğini söyler. Kur’an’ın ayetleri arasındaki düzen ve ölçünün vaziyetini bir saatin içerisindeki saniye, dakika, saatin birbirlerine karşı olan düzenine benzetir. Saniye dakika saatin birbirlerine kuvvet vermesi gibi Kur’an-ı Hakîm’in her bir cümlesinin, kelimesinin de birbirlerini takviye ettiklerini söyler. Her bir ayetin çok ayetlere bakan birer gözünün, yönelmiş birer yüzünün varlığı anlaşılır. Bu manaya örnek olarak sadece iki ayet söylenecek.²²⁸

²²⁵ Yeğin, 55.

²²⁶ Nursi, *Sözler*, 374.

²²⁷ Yeğin, 84.

²²⁸ Nursi, *Sözler*, 370.

وَأَلَيْنُ مَسْتَهُمْ نَفْحَةً مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ

'And olsun Rabbinin azabından en küçük bir esinti onlara hafifçe dokunacak olsa...' ²²⁹

Bu cümlede Cenab-ı Hakk'ın azabını dehşetli göstermek için en küçüğünün şiddetini göstermekle bildirmek istediğini dolayısıyla da ayetteki her bir kelimenin her bir parçanın genel mana olan azaltmak manasına kuvvet verdiğini ifade eder. Ayetin kısımlarını da şu şekilde inceler:

"İşte لَيْنُ lafzı, teşkiktir. Şek, killete bakar. مَسُّ lafzı, azıcık dokunmaktır. Yine killeti ifade eder. نَفْحَةً lafzı maddesi, bir kokucuk olup killeti ifade ettiği gibi, sığası bire delalet eder. Masdar-ı merre tabir-i sarfîyesinde biricik demektir, killeti ifade eder. نَفْحَةً deki tenvin-i tenkirî, taklîli içindir ki; o kadar küçük ki, bilinemiyor demektir. مِنْ lafzı, teb'iz içindir, bir parça demektir. Killeti ifade eder. عَذَابِ lafzı; nekal, ikaba nisbeten hafif bir nevi cezadır ki, killete işaret eder. رَبِّكَ lafzı; Kahhar, Cebbar, Müntakim'e bedel yine şefkati ihsas etmekle killeti işaret ediyor." Burada tekrar edilen azlık anlamındaki "killet" ifadesinden anlaşıldığı gibi ayetteki her bir kısım birbirine yardım ediyor genel manaya destek oluyor. ²³⁰

Başka bir misal olarak da

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

'Onlara rızık olarak verdiklerimizden harcarlar' ²³¹ ayetinin içerisindeki kısımların sadakanın kabul şartlarından beşine işaret ettiği. Birinci şartı وَمِمَّا daki مِنْ harfinden sadaka verenin sadakaya muhtaç olmayacak tarzda vermesi gerektiğini "من -i teb'iz" den, ikinci şartı رَزَقْنَاهُمْ kelimesinin birinden alıp başkasına vermek değil "Size rızık olandan veriniz" anlamından, sadakada minnet edilmemesinin gereği olan üçüncü şartı رَزَقْنَا kelimesindeki نَا lafzından, verilen kimsenin zaruri ihtiyacına harcamasını gerektiren dördüncü şartı يُنْفِقُونَ kelimesinden, beşinci şart olan sadaka veren kişinin kendi namına değil Allah hesabına vermesini de رَزَقْنَاهُمْ kelimesinin ifade ettiğini söylemiştir. ²³²

²²⁹ Enbiya: 21/46.

²³⁰ Nursi, Sözlür, 370.

²³¹ Bakara: 2/3.

²³² Nursi, Sözlür, 371.

Bediüzzaman başka bir yerde *Kur'an*'ın cezaletini merak edenleri için şu ifadeyi kullanır: “(*Kur'an'daki*) *cezalet-i beyaniyeyi görmek istersen, hüşyar ve müdakkik bir kalb ile, Sure-i Amme ve مَالِكِ الْمَلِكِ اللَّهُمَّ قُلِّ* âyetleri gibi fermanları dinle!..”²³³

Cenab-ı Hakkı tanıtacak yolların dört usulünden bahsettiği bir yerde *Kur'an*'ın parlak cezaletini de şöyle bildirmiştir: “*Belâgat-ı Kur'anîyenin ulvî mertebesini ilân etmekle beraber, cezalet cihetiyle en parlağı ve istikamet cihetiyle en kisası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mi'rac-ı Kur'anîdir.*”²³⁴

2.10. ŞEBABET(شبابت)

Şebabet: “*Gençlik, tazelik*” manalarına gelmektedir.²³⁵ *Kur'an*'ın gösterdiği şebabete, indirilmesinden on dört asır geçmiş olmasına rağmen bu asırda indirilmiş gibi tazeliğini korumasını ifade eden şu cümle delil gösterilmiştir: “*Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebabet ve garabet göstermiş ki, ondört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği halde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitab ediyor gibi bir gençlikte görmüş.*”²³⁶ Bediüzzaman, *Kur'an*'ın her asırda taze olarak indiriliyor gibi gençliğini muhafaza ettiğini insanların eserlerine, kanunlarına benzemediğini şöyle söyler: “*Beşerin âsâr ve kanunları, beşer gibi ihtiyar oluyor, değişiyor, tebdil ediliyor. Fakat Kur'anın hükümleri ve kanunları, o kadar sabit ve rasihtir ki, asırlar geçtikçe daha ziyade kuvvetini gösteriyor.*”²³⁷ *Kur'an*'ın şebabeti son devirde de kendini göstermiştir. Çünkü en ziyade kendine güvenen ve *Kur'an*'ın hükümlerini dinlemeyen son asrın insanlarıdır. Kişilerin, toplulukların benzerini yapmaktan aciz kaldıkları *Kur'an*'a karşı bütün insanlığın hatta cinlerin de fikirlerinin neticesi olan hazır medeniyet, *Kur'an*'ın bazı hükümlerine benzerler, alternatifler yapmaya çalışmıştır. Kendilerince *Kur'an*'ın hükümlerinin bu asra hitap etmediği, eskide kalmış kanunlardır zannıyla o hükümlerin yerine başkalarını koymaya çalışmışlardır. Bediüzzaman medeniyetin düsturları ile *Kur'an*'ın düsturlarını

²³³ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 168.

²³⁴ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 252.

²³⁵ Yeğîn, 650.

²³⁶ Nursi, *Asa-yı Musa*, 129.

²³⁷ Nursi, *Mucizat-ı Kur'anîye Risalesi*, 97.

karşılaştırarak Kur'an'ın şebabetini, gençliğini her asrın ihtiyacına cevap verdiğini ispat etmiştir.²³⁸

Evvela yazılan risalelerin her biri Kur'an'ın tazeliğini göstermiştir. Medeniyetin bazı düsturları vardır ki insanların ancak beşte birine hakiki olmayan geçici bir lezzet vermiştir. İşte bu düsturları Bediüzzaman şöyle ders verir: *'Hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede nokta-i istinadı "kuvvet" kabul eder. Hedefi "menfaat" bilir. Düstur-u hayatı "cidal" tanır. Cemaatlerin rabitasını "unsuriyet ve menfi milliyet" bilir. Gayesi, hevesat-ı nefsanıyeyi tatmin ve hacat-ı beşeriyeyi tezyid etmek için bazı "lehviyat"tır.'* Medeniyetin bu düsturlarının neticelerini de *"Halbuki: Kuvvetin şe'ni, tecavüzdür. Menfaatin şe'ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde boğuşmaktır. Düstur-u cidalin şe'ni, çarpışmaktır. Unsuriyetin şe'ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan tecavüzdür."* şeklinde tarif eder.²³⁹ Medeniyetin insanların yüzde seksenini sıkıntıya günahlara atan bu düsturlarına karşılık Kur'an'ın toplum hayatında kabul ettiği ve ders verdiği düsturlar şöyledir:

Dayanak noktası olarak kuvvet yerine *"Hakk"*

Maksat ve gayede menfaat yerine *"Fazilet ve Rıza-yı İlahi"*

Hayatta mücadele düsturunu değil *"Yardımlaşma Düsturunu"*

Toplulukları birbirlerine bağlayan bağın başka milletlere düşman olarak bakan zararlı milliyetçilik olmayıp *"Dini, Sınıfı, Vatani bağlılık"*

Yüksek amaçlarının *"Nefsin helal olmayan isteklerine engel olup, ruhu ulvi şeylere teşvik etmek, yüksek hisleri tatmin ederek insanı kamil bir insan etmektir."* İşte bu düsturların da neticeleri; birleşmektir, dayanışmadır, birbirinin yardımına koşmaktır, kardeşliktir, iki cihanın saadetidir.²⁴⁰

Bediüzzaman'ın bu karşılaştırmalarının neticesinde medeniyetin kanunlarının hatta geçmiş semavi dinlerden ve Kur'an'dan aldığı güzelliklerle beraber olduğu halde Kur'an'ın ezelden gelen ve ebede gidecek olan kanunlarına karşı mağlubiyeti görülmüştür.

²³⁸ Nursi, *Sözler*, 407.

²³⁹ Nursi, *Mucizat-ı Kur'aniye Risalesi*, 99.

²⁴⁰ Nursi, *Sözler*, 408.

Şimdi de genel olan düsturlar yönüyle değil de bazı ayetlerin emirleri yönünden bakalım. Kur'an'ın emri olan

وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا

'Allah alışverişi helal, faizi ise haram kıldı.'²⁴¹

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

'Namazı dosdoğru kılın ve zekatı verin.'²⁴² ayetlerini dinlemeyen medeniyet büyük hayırlı cemiyetleri ile, ahlaki terbiye yerleri ile ve şiddetli kanunlarıyla Kur'an'ın bu iki meselesine benzer yapamayıp mağlup olmuştur. Bediüzzaman bu mananın izahı için insanların içindeki bütün karışıklıkların ve bütün kötü ahlakların kaynağının iki kelime olduğunu ve bunların tedavisinin de Kur'an'ın bu iki meselesi olduğunu söylemiştir.²⁴³ İşte beşerdeki bütün ihtilallerin asıl madeni:

"Ben tok olayım, başkası açlıktan ölse bana ne." kelimesi olduğu gibi, bütün kötü ahlakların kaynağı,

"Sen çalış, ben yiyeyim." kelimesidir.

Toplum hayatının saadeti ve huzuru için zenginler ile fakirlerin dengeli olması gerekir. O dengenin esası yukarı tabakanın aşağı tabakaya karşı merhamet ve şefkati, aşağı tabakanın yukarı tabakaya karşı hürmet ve itaatidir. Ancak birinci kelime yukarı tabakanın zulmüne, ahlaksızlığına, merhametsizliğine sebep olurken; ikinci kelime de aşağı tabakanın kindarlığına, kıskançlığına sebep olmuştur. Bu yüzden ki beşerin huzur ve rahatı ortadan kalkmıştır. Herkesin bildiği Fransız İhtilali'nin asıl sebebi de bunlardır. Medeniyetin kanunları, ahlaki terbiye yerleri, hayırlı cemiyetleri insanlığın bu iki tabakasını barıştıramamıştır ve bu yaraları tedavi edememiştir. Bediüzzaman Kur'an'ın kanunlarının gençliğini, tazeliğini gösteren bu yaraları tedavi eden iki esastan birisinin zekatın zaruretiyle, diğerinin faizin haram olmasıyla düzeleceğini şöyle ifade etmiştir: "Kur'an, birinci kelimeyi esastan "vücub-u zekat" ile kal'eder, tedavi eder. İkinci kelimenin esasını "hurmet-i riba" ile kal'edip tedavi eder. Evet, âyet-i Kur'aniye âlem kapısında durup ribaya yasaktır der. "Kavga kapısını kapamak için

²⁴¹ Bakara: 2/275.

²⁴² Bakara: 2/43.

²⁴³ Nursi, *Mucizat-ı Kur'aniye Risalesi*, 101.

banka kapısını kapayınız" diyerek insanlara ferman eder. Şakirdlerine "Girmeyiniz" emreder."²⁴⁴

Kur'an'ın şebabetine başka bir misal de; çok kimselerin hatta Müslüman olup da *Kur'an*'ın bir ayeti olduğunu bilmeyerek ya da bilerek (Allah muhafaza etsin) dar zihinlerine sığdıramadığı için itiraz ettiği birden dörde kadar evliliğe *Kur'an*'ın müsaade etmesi meselesidir. Evet bu meseleyi *Kur'an* şu ayetiyle ifade eder:

أَدْنَىٰ ذَٰلِكَ أَيْمَانُكُمْ مَا أَوْ فَوَاجِدَةً تُعَدُّوهُ أَوْ خَفْتُمْ فَإِنَّ رُبَاعًا وَثَلَاثٌ مِّثْلَىٰ نِسَاءٍ مِنْ لَكُمْ طَابَ مَا فَايَحُوا
تَعُولُوا أَلَا

'Sizin için hoş giden ve helal olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikah edin. Eğer adalet yapamayacağınızdan korkarsanız, bir kadın veya sahip olduğunuz cariyelerinizle yetinin. Bu adaletli davranmanıza daha uygundur."²⁴⁵

Medeniyet çok evliliği kabul etmemiştir. *Kur'an*'ın bu ayetini kendisine zıt görmekte, insanların faydasına olmadığını zannetmektedir. Eğer evlilikten maksat sadece lezzet almak olsa adedin fazla olması gerekir. Halbuki bütün hayvanların ve çoğalan bitkilerin halleri şahittir ki evlilikten hikmet ve gaye neslin devamıdır. Bu işten alınan lezzet ise Cenab-ı Hakkın rahmetiyle verdiği küçük bir ücrettir. Buradan anlaşıldığı üzere evlilik nesil içindir, cinsin devamı içindir. Öyle ise bir yılda sadece bir kez doğum yapabilen, bir ayın ancak yarısında gebe kalmaya müsait olan ve çoğunlukla elli yaşından sonra gebe kalmaya müsait olmayan bir kadının, çoğu vakitlerde hem yüz yaşına kadar çocuğu olmaya müsait olan bir erkeğe yeterli gelmemesindedir ki şu cümle tam yerindedir. *"Medeniyet pek çok fahişehaneleri kabul etmeye mecburdur."*²⁴⁶

Bediüzzaman, başka bir eserinde İslamiyet'in hükümlerinin iki kısma ayrıldığını; birincisinde *Kur'an*'ın tesis edici, yerleştirici diğeri ise *Kur'an*'ın tadil edici, düzeltici olduğunu ve çok evlilik meselesinin de ikinci kısma girdiğini söylemiştir. *Kur'an* bu meselede gayet vahşi bir vaziyetten çıkarmış zararı daha az olan, insanların tabiatına uygulanabilecek ve hakiki güzel olana geçilebilecek bir şekle getirmiştir. Hem de *Kur'an* bir taneden dörde çıkarmamış, sekiz-dokuz taneden dörde düşürmüştür. Çok evlilikte *Kur'an*'ın koyduğu şartlara uyulduğu zaman zarar olmayacaktır. Bazı küçük zararların olmasını da alemdeki her halin tamamen hayır olamayacağından

²⁴⁴ Nursi, *Sözler*, 409.

²⁴⁵ Nisa: 4/3.

²⁴⁶ Nursi, *Sözler*, 409.

kaynaklandığını şu cümle tarif eder: “Bazı noktada şer olsa da ehven-üş şerdir. Ehven-üş şer ise bir adalet-i izafiyeedir. Heyhat!.. Âlemin her halinde hayr-ı mahz olamaz.”²⁴⁷

Kur'an'ın gençliğinin ispat edildiği başka misal de şudur ki: Düşüncesiz olan insanlar *Kur'an*'ın şu ayetiyle

لِّلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَّيْنِ

' Erkeğe iki kız hissesi vardır.'²⁴⁸ mirasta kadına üçte bir hisse vermesine itiraz etmişlerdir. Bediüzzaman, toplum hayatındaki çoğu hükümlerin çoğunluğa göre verildiğini söylemiştir. Çoğunluğa bakıldığında bir kadının kendini muhafaza edecek birisini bulacağı, erkeğin ise geçimini üstleneceği bir kadınla evleneceği görülmektedir. Bu esastan dolayı bir kadın babasından bir hisse alsaydı evleneceği kişi, eksikliğini giderecektir. Erkek babasından iki hisse alsaydı birini evleneceği kişinin geçimine harcayacak ve bu şekilde kız kardeşinin aldığı hisse ile denkleşecektir.²⁴⁹

Bediüzzaman *Kur'an*'ın şebabetini ifade eden hatta bu noktada çok ileri derecesinin olmasını mübalağa zannedenlere karşı da şöyle söylemiştir: “Zaman ihtiyarlandıkça, *Kur'an* gençleşiyor; rumuzu tavazzuh ediyor. Nur, nâr görüldüğü gibi; bazan şiddet-i belâgat dahi, mübalağa görünür.”²⁵⁰

2.11. MÜTEKELLİM (متكلم)

Mütekellim: “Söyleyen, konuşan” manalarına gelmektedir.²⁵¹ Bediüzzaman'a göre kelamın yüksekliği, kuvveti ve güzelliği açısından dört kaynağı vardır. Bunlar “mütekellim”, “muhatap”, “maksad”, “makam”, ‘dır. Edebiyatçıların söylediği gibi sadece “makam” değildir. O zaman bir söze bakılırken sadece sözün kendisine değil “Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne için söylemiş? Ne makamda söylemiş?” olan dört maddeye bakmak gerekir. İşte bunlara dikkat edilmesi sözün belagatının anlaşılması için zaruri olduğu “belâgat nokta-i nazarından lâzımdır, belki elzemdir.” cümlesi ile ifade edilmiştir.²⁵²

²⁴⁷ Nursi, *Asar-ı Bediyye*, 352.

²⁴⁸ Nisa: 4/176.

²⁴⁹ Nursi, *Sözler*, 410.

²⁵⁰ Nursi, *Mektubat*, 475.

²⁵¹ Yeğin, 512.

²⁵² Nursi, *Muhakemat*, 111.

Burada biz mütekellim noktasından *Kur'an*'ın belagatına bakacağız. Cenab-ı Hakk'ın sözleri bütün kelimeler içerisinde en yüksek olduğu gibi; Cenab-ı Hakk'ın sözleri içerisinde de *Kur'an* en yüksek seviyededir. Çünkü “*Kur'an, ism-i a'zamdan ve her ismin a'zamlık mertebesinde gelmiş. Hem bütün âlemlerin Rabbi itibariyle Allah'ın kelâmıdır. Hem bütün mevcudatın ilahî ünvanıyla Allah'ın fermanıdır. Hem Semavat ve Arz'ın Hâlıkı haysiyetiyle bir hitabdır.*”²⁵³ İşte *Kur'an*'ın mütekellim yönünden bir tanifi böyledir.

Madem sözün, söyleyene yani mütekellime göre belagat derecesi, yüksekliği ve güzelliği anlaşılıyor. Eğer o söz emretmek veya yasaklamak ise söyleyenin derecesine göre irade ve kudreti de içinde bulundurur. O zaman söz çok tesirli olur, sözün kuvveti o derecede artar. Bu manaya bir misal,

يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَ كِ وَيَا سَمَاءُ أَقْبَعِي

*'Ey arz! Suyunu emerek yut. Ey sema! Yağmurunu kes.*²⁵⁴ ayetidir. Burada Cenab-ı Hakk'ın sema ve arza verdiği emrin içindeki yüksek ve kesin irade ve kudret ile hemen bulutlar çekilip yerde suyunu yutar. Benzer bir misal olarak

فَقَالَ لَهَا وَ لِلْأَرْضِ انْتَبِي طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ayetini göz önüne alalım. Bu ayetin mütekellim noktasından ulviyetini ifade için Bediüzzaman kendisi mealini şöyle verir: “*Ya arz! Ya sema! İster istemez geliniz, hikmet ve kudretime râm olunuz. Ademden çıkıp, vücudda meşhergâh-ı san'atıma geliniz.*” dedi. Onlar da: “*Biz kemal-i itaatle geliyoruz. Bize gösterdiğin her vazifeyi senin kuvvetinle göreceğiz.*” Cenab-ı Hakkın kuvvetini ve iradesini gösteren bu gibi emirlerle insanların *أَسْكُنِي يَا أَرْضُ وَأَنْشِقِي يَا سَمَاءُ* ‘*Ey yer, sakın ol; ey gök yarıl; ey kıyamet kop!*’ manasında ki ifadelerle, cansız şeylere saçma sapan sözleri kıyas edilebilir mi? Büyük bir komutanın büyük bir ordusuna Arş emri ile bir askerın aynı emri verdiğini düşünelim; iki emir suret olarak aynı olmasına rağmen hakikatte birisi bir orduyu harekete geçirirken diğeri belki bir askeri bile harekete geçiremeyecektir.²⁵⁵

²⁵³ Nursi, *Sözler*, 134.

²⁵⁴ Hud: 11/44.

²⁵⁵ Nursi, *Sözler*, 430.

2.12. MUHATAP (مخاطب)

Muhatap: “Söyleyeni dinleyen kendisine hitap edilen kişi.” anlamındadır.²⁵⁶ Öncelikle *Kur'an*'a muhatap olan bu mevcudatın en meşhuru ve düşmanlarının tasdikiyle dahi en mükemmeli ve en büyük kumandanı ve en namdar hâkimi ve sözce en yükseği ve akılca en parlağı ve ondört asrı faziletiyle ve *Kur'an*'ı ile aydınlatmış Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'dır.²⁵⁷ Mi'rac yoluyla “*Kab-ı Kavseyn*” makamına çıkarak Cenab-ı Hakk ile perdesiz görüşen ve 1400 senedir milyonlarca insanı peşinden götüren Peygamber Efendimizdir. (A.S.M.)

Peygamberimizin bütün insanlık namına Allah'a muhatap olmasını ve bununla da Peygamberimizin çok yüksek makamını şu cümle göstermiştir: “*Zât-ı Ferd-i Zülcemal bütün nev'-i beşer namına, belki umum kâinat hesabına Zât-ı Muhammediye Aleyhissalâtü Vesselâm'ı kendine muhatab ittihaz etmekle; elbette onu hadsiz kemalâta hadsiz feyzine mazhar ettiğini ve şahsiyet-i maneviye-i Muhammediye Aleyhissalâtü Vesselâm, kâinatın manevî bir güneşi ve bu kâinat denilen Kur'an-ı Kebir'in âyet-i kübrası ve o Furkan-ı A'zam'ın ve ism-i a'zamın ve ism-i Ferd'in cilve-i a'zamının bir âyinesi olduğunu ders verir.*”²⁵⁸ İşte Hz. Muhammed (A.S.M.) Cenab-ı Hakk'ın en yüksek muhatabı olduğundandır ki, büyük bir *Kur'an* hükmünde olan kainatın en büyük ayeti makamına çıkmıştır.

Kur'an'ın muhatabı her asırda yaşayan bütün insanlığın her tabakası olduğunu şu cümle ifade etmektedir. “*Kur'anın muhatabları, muhtelif asırlarda mütefavit tabakalardır.*”²⁵⁹

Kur'an'ın muhataplarının geçmişte ve gelecekteki bütün insanların olduğu gibi insanlarla beraber ruh sahibi, şuur sahibi bütün mevcudatın da muhatap olduğunu; Bediüzzaman şöyle ifade etmiştir: “*Madem bütün âlemlerin Rabbi, insanları muhatab ittihaz edip, umum mevcudatla konuşur ve şu Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o hitab-ı izzeti, nev'-i beşere belki umum zîruha ve zîşuura tebliğ ediyor. İşte bütün mazi*

²⁵⁶ Yeğîn, 447.

²⁵⁷ Nursi, *Şualar*, 127.

²⁵⁸ Nursi, *Lem'alar*, 437.

²⁵⁹ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 47.

ve müstakbel, zaman-ı hazır hükmüne geçti; bütün nev'-i beşer bir mecliste, safları muhtelif bir cemaat şeklinde olarak; o hitab, o suretle onlara ediliyor.”²⁶⁰

2.13. MAKAM (مقام)

Bediüzzaman Kur'an'ın yüksek makamını; bütün insanlığa hitap etmesiyle, Cenab-ı Hakk'ın yüksek ve geniş beyanlarıyla mucize olduğunu şöyle ifade etmiştir: “Evet Kur'anın hitabı, umum nev'-i benî-âdemın bütün asırlarda irşadlarının gayet vüs'atli makamından, hem dünya ve âhiretin ve arz ve semavatın ve ezel ve ebedin ve Hâlık-ı Kâinat'ın rububiyetine ve bütün mahlukatın tedbirine dair kavanin-i İlahiyenin gayet yüksek ve ihatalı beyanatının geniş makamından aldığı vüs'at ve ulviyet ve ihata cihetiyle o hitab, öyle bir yüksek i'caz ve şümül gösterir.”²⁶¹ İşte Kur'an'ın her asırda ki insanlara hitap etmesiyle beraber bütün mahlukatın her türlü işlerine dair kullandığı ifadeler herşeyin üzerinde bir makamdan geldiğini göstermiştir.

Kur'an'ın ölçülemeyecek hakiki makamını diğer sözlerle kıyaslasak, yıldızların cam parçalarında görünen küçük yansımalarının yıldızların kendilerine kıyaslanması kadar büyük bir fark görünecektir. Hidayet nurlarını ilham eden ve Güneş ve Ay'ın yaratıcısının sözleri olan Kur'an'ın hayatlı kelimeleri insanların kelimelerinden çok yüksektir. *أَيْنَ النَّارِ مِنَ النَّارِ يَا* ‘Yer nerede Süreyya yıldızı nerede?’²⁶²

2.14. İBHAM (ابهام)

İbham: “Kapalı bırakmak, belirsiz olmak” manalarına gelmektedir.²⁶³ Bediüzzaman bir kısım insanların itiraz ettiği Kur'an'ın bazı meselelerde yaptığı ibham ve icmalin belagatın bir parçası olduğunu söylemiştir.²⁶⁴

Kur'an'ın mevcudattan özellikle asırlar sonra bilinecek bazı fenni meselelerden kapalı olarak bahsetmesi daha güzeldir. Çünkü Kur'an'ın kâinattan bahsetmesinin sebebi Cenab-ı Hakkın zatına ve sıfatlarına delil olması içindir.²⁶⁵ Delil getirmenin şartı

²⁶⁰ Nursi, *Mektubat*, 394.

²⁶¹ Nursi, *Asa-yı Musa*, 61.

²⁶² Nursi, *Sözler*, 433.

²⁶³ Yeğin, 246.

²⁶⁴ Nursi, *Sözler*, 243.

²⁶⁵ Nursi, *Muhakemat*, 56.

ise delilin neticeden daha açık ve bilinen bir şey olmasıdır. Eğer Kur'an delil getirmek noktasından *"Ey insanlar! Güneş'in zahirî hareketiyle hakikî sükûnuna ve Arz'ın zahirî sükûnuyla hakikî hareketine ve yıldızlar arasında cazibe-i umumiyenin garibelerine ve elektriğin acibelerine ve yetmiş unsur arasında hasıl olan imtizacata ve bir avuç su içinde binler mikrobun bulunmasına dikkat ediniz ki, bu gibi hârika şeylerden Cenab-ı Hakk'ın herşeye kadir olduğunu anlayasınız."* demiş olsaydı delil iddia edilenden daha gizli olurdu. Çünkü *Kur'an*'ın muhataplarının çoğunluğu zahire göre düşünen kimselerdir. İşte bu gibi insanların bilmediği ve anlayamayacağı şeylerden delil getirmek belagata zıt olacak, hakiki maksad anlaşılacaktır. İnsanların çoğunluğu, çoğu zamanlarda anlayamadıklarından inkara saparlardı. Bununla beraber çoğunluğun durumuna göre ifade edilen ayetler kinaye türünden olup zahiri manalar doğru veya yalana sebep olmaz. Bir sözde hakiki manasına gelebilecek şekilde, onun haricinde başka bir manada kullanma sanatına *"kinaye"*²⁶⁶ denir.²⁶⁷ Bediüzzaman da kinayeyi şöyle tarif eder: *'Fenn-i Belâgatta bir lafzın, bir kelâmın mana-yı hakikîsi, başka bir maksud manaya sırf bir âlet-i mülahaza olsa, ona "lafz-ı kinaî" denilir.'*²⁶⁸ Kinayede söylenen kelâmın doğru ya da yanlış olmasına bakılmaz, asıl gayeye bakılır. Buna misal olarak قَال fiilinde ki "vav" harfi yerine gelen "elif" harfinden asıl maksad hafiflik olduğunu aslının "vav" harfine bedel "kaf" harfi de olsa farkı olmayacağını şöyle söylemiştir: *'Evet görmüyor musun قَال deki "elif" hiffeti ifade ediyor. Aslı "vav" olsun, "ye" olsun, ne olursa olsun bize taalluk etmez.'*²⁶⁹ İşte kinayenin bu tanımındandır ki, bu ayetler ibham etmek; yani gizlemekle hakiki manayı murad ettiğini ders vermektedir. Duruma uygun hareket edilmiş belagatın bir nüktesi olmuştur.²⁷⁰

Bu manaya başka güzel bir misal de اَلشَّمْسُ تَجْرِي *"Güneş döner."*²⁷¹ ayetidir. İşte *Kur'an* güneşten güneş hesabına değil yaratıcısı hesabına bahsediyor. Ölçünün ve düzenin merkezi olmasıyla Allah'ı tanıttırması için bahsediyor. Bu dönmek ifadesiyle kış, yaz, gece, gündüz değişmesiyle Allah'ın kudretinin tasarrufuyla büyüklüğünü

²⁶⁶ İsmail Durmuş, "Kinaye", *TDVİA.*, İstanbul 2002, XXVI, 34-36.

²⁶⁷ Bolelli, 171.

²⁶⁸ Nursi, *Sözler*, 616.

²⁶⁹ Nursi, *Muhakemat*, 81.

²⁷⁰ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 119.

²⁷¹ Yasin: 36/38.

anlatır.²⁷² Bununla beraber *Kur'an* bu zamanda fenlerle meşgul olanları da mahrum bırakmamak için bazı hakikatlara ipuçları ve alametlerle işaretlerde bulunmuştur.²⁷³

Hem *Kur'an*'ın asıl maksadı dört şeydir: “*Tevhid*”, “*Nübüvvet*”, “*Haşir*”, “*Adalet ve İbadet*” dir.²⁷⁴ *Kur'an* bahsettiği diğer şeyleri bunlara basamak yapmak için bahseder. Bundan dolayı vasıtalarda yapılacak fazla izahlar asıl maksatlara perde olmaktadır. Çünkü “*malayani ile iştigal, maksadı geri bırakıyor.*”²⁷⁵

²⁷² Nursi, *Sözler*, 244.

²⁷³ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 118.

²⁷⁴ Nursi, *İşarat-ül İ'caz*, 12.

²⁷⁵ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 234.

SONUÇ

Bediüzzaman Said Nursi'nin, hayatı, mücadelesi, fikirleri ve eserleri araştırılıp büyük bir müfessir olduğu anlaşılmıştır. Bu büyük *Kur'an* müfessirinin eserlerinde belagat terimine çokça değindiğini, hatta belagatın sırlarını anlatmak için ayrı bir eser telif ettiğini gördük. Belagat ilminde ileri olduğunu, bu meselede sözleri kıymetli olan kimselerce tasdik edildiğini ve ezberlediği doksan cilt kitaptan beş tanesinin belagat imine dair olduğunu müşahede ettik.

Bediüzzaman Said Nursi *Kur'an*'ın birçok mucizelik yönünden bahsetmiş en önemlilerinden birisinin de belagat olduğunu söylemiştir. İşte *Kur'an*'ın belagatını eserlerinde tafsilatlı bir şekilde inceleyen Said Nursi, bazı kavramlarla bunu isbat etmiştir. İşte bu kavramlardan en çok üzerinde durduğu camiiyettir. Bu camiiyeti, lafzında, manasında, ilminde, mebahisinde, üslub ve i'cazında olmak üzere beş kısımda incelemiştir. Daha sonra *tekrar*, *tenezzülât*, *fesahat*, *vüs'at*, *beraat*, *bedaat*, *cezalet*, *şebabet*, *mütekellim*, *muhatap*, *makam* ve *ibham* kavramları ile *Kur'an*'ın belagatını isbat etmiştir. Ayrıca bu kavramlardan birisi olan beraati de, *tergib*, *terhib*, *medh*, *zemm*, *isbat*, *irşad*, *ifh'am*, *ifham* olmak üzere sekiz madde de açıklamıştır. Her bir kavram için bir çok ayetlerden misaller vermiştir.

Biz bu araştırmamızla, *Kur'an*'ın sönmez ve söndürülemez manevi bir güneş hükmünde olduğunu dünyaya isbat etmeyi hayatının gayesi bilmiş olan Bediüzzaman Said Nursi'nin bu gayasına ulaştığını gördük.

Bizim bu çalışmamız ancak denizden bir damla vaziyetindedir. Biz Bediüzzaman gibi bir belagat dahisinin kullandığı kavramlara işaret etmeye çalıştık.

KAYNAKÇA

Kur'an'ı Kerim

Akgündüz, Ahmet, *Bediüzzaman Said Nursi ve İlmi Şahsiyeti*, (1. Baskı), Osmanlı Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 2013.

Ali el-Carim ve Mustafa Emin, *el-Belâgatü'l-Vâzıha ve Delilu'l-Belâgati'l-Vâzıha*, Dâru'l-Fikr, Beyrut ts.

Badıllı, Abdulkadir, *Risale-i Nur'un Kudsî Kaynakları (Tespitleri, Delilleri, Mealleri)*, Envar Neşr., İstanbul 1994.

Bolay, Naci, "Ahdari", *TDVİA*, İstanbul 1988, I, 508.

Bolelli, Nusrettin, *Belagat Beyan-Me'ani-Bedi' İlimleri Arap Edebiyatı*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2012.

Çetiner, Bedrettin, "MESEL", *TDVİA*., İstanbul 2004, XIX, 299.

ed-Deylemi, Mihyar, *el-Bağdadi Divan-u Mihyar ed-Deylemi*, Darü'l-Kütübi'l-Mısıryye, Kahire 1926.

Durmuş, İsmail, "Sekkakî", *TDVİA*., İstanbul 2009, X, 332.

Durmuş, İsmail, "Nahiv", *TDVİA*., İstanbul 1988, XXXII, 300.

Hacımuftuoğlu, Nasrullah, "Abdulkâhir Cürcanî", *TDVİA*., İstanbul 1988, I, 247.

Hatib, Adülkerim, *İ'cazü'l- Kur'an*, Daru'l-Fikri'l-Arabi, Beyrut 1974.

Hatiboğlu, İbrahim, "Süfyan B. Uyeyne" *TDVİA*. İstanbul 2010, XXXVIII, 28.

İbn Fâris Ebulhasen Ahmed b. Fâris b. Zekeriyya, "Kerra" *Mu'cemu Mekâyîsi'l-Luğa*, Beyrut 1991.

İbn Manzur, Cemaluddin Muhammed b. Mukerrem, *Lisanu'l-Arab* I-VI, (nşr. Abdullah Ali Kebir, Muhammed Ahmed Hasbullah, Haşim Muhammed eş-Şazilî), Dâru'l-Me'arif, Kahire ts.

el-İsfahânî, er- Râğıb, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an* (nşr. Safvan Adnan Davudî), ed-Dâru's-Şâmiyye, Beyrut 1992.

Kılıç, Hulûsi, "Belâgat", *TDVİA*., İstanbul 1992, V, 380.

- Küçükaşçı, Mustafa Sabri, “Mudar Lugatı”, *TDVİA.*, İstanbul 2005, XXX, 358.
- Koca, Ferhat, “Kinaye”, *TDVİA.*, İstanbul 2002, XXVI, 36.
- İbn Manzur, Ebu'l- Fadl Muhammed b Mukrem, *Lisanü'l Arap*, Beyrut ts.
- İbnü'l-Mu'tez, Ebu'l-Abbas b. Muhammed b. Cafer, *Divan-u İbnü'l Mu'tez*, Dar-u Sadır, Beyrut ts.
- el- Mütenebbi, Ebu't-Tayyib Ahmed el- Ca'fi el-Kufi, *Divan-u el- Mütenebbi*, Dar-u Beyrut, Beyrut 1983.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Asar-ı Bediyye*, Envar Neşriyat, İstanbul 2010.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Asa-yı Musa*, Envar Neşriyat, İstanbul 2010.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Barla Lahikası*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Emirdağ Lahikası, I-II*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Hutbe-i Şamiye*, Envar Neşriyat, İstanbul 2010.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *İman ve Küfür Muvazeneleri*, Envar Neşriyat, İstanbul 2013.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *İşarat-ül İ'caz*, Envar Neşriyat, İstanbul 2003.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *İşaratü'l-İ'caz*, (1. Baskı), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Kastamonu Lahikası*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Lem'alar*, Envar Neşriyat, İstanbul 2008.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Mektubat*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Mesnevi-i Nuriye*, Envar Neşriyat, İstanbul 2013.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Mucizat-ı Kur'aniye Risalesi*, Envar Neşriyat, İstanbul 2008.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Muhakemat*, Envar Neşriyat, İstanbul 2006.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Münazarat*, Envar Neşriyat, İstanbul 2003.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Nur Çeşmesi*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Sözler*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.

- Nursi, Bediüzzaman Said, *Şualar*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Nursi, Bediüzzaman Said, *Tarihçe-i Hayat*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Remzi, Hüseyin, *Lugat-ı Remzi*, Matbaat-ı Hüseyin Remzi, İstanbul h. 1305.
- Risale-i Nur Enstitüsü, “Risale-i Nur Külliyyatı’nın Telif Kronolojisi”, *Köprü Dergisi*, Sayı: 70, İstanbul 2000.
- Şeşen, Ramazan, “el-Cahız”, *TDVİA.*, İstanbul 1993, VII, 20.
- et-Taftazânî, Sa‘du’d-Din Mes‘ud b. Ömer, *el-Mutavvel, Şerhu Telhisi Miftahi’l-Ulûm* (2. Baskı) (nşr. ‘Abdulhamid Hindavî), Dâru’l-Kütübi’l-İlmiye, Beyrut 2007.
- Uzun, Mustafa, “EBCED”, *TDVİA.*, İstanbul 1994, X, 70.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “MÜTEŞABİHAT”, *TDVİA.*, İstanbul 2006, XXXII, 270.
- Yeğin, Abdullah, *Yeni Lügat*, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007.
- Yurdagür, Metin, "Gelenbevî", *TDVİA.*, İstanbul 1996, XIII, 552.
- Yüce, Nuri, “Zemahşerî”, *MEB., İslam Ans.*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1986, XIII, 509.
- Zerkeşi, Bedreddin, *el-Burhan fi Ulumi’l Kur’an*, I-IV, Daru İhyai’l-Kütübi’l-Arabiyye, Beyrut 1995.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ömer KURT
Doğum Yeri ve Tarihi	Tokat, 01.09.1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce-Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	nuromerkurt@gmail.com
Tarih	2015